

VÅRE
ROVDYR

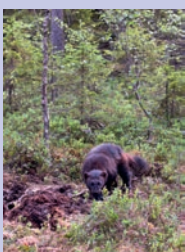
Nr. 3/2013

Årgang 27

Forside:
Rødrev
ammer
ungene.
Foto: Rune
Bjørnstad.

Bakside:
Jerv i
Elverum
kommune.
Foto: Rune
Bjørnstad.

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

Side 76 Ny rovdrykrig i Sverige

Side 78 Ulvevalper påvist i Østmarka

Side 78 Felte ulver kom alle fra Sverige

Side 80 Bjørnebesøk rundt Hønefoss

Side 88 Flere ulver i Sverige

Side 92 Rev i alle kanaler

Side 94 Norske rovdryr lever farligere enn svenske

Side 96 Åtejakt på bjørn

Fra rødgrønt til blågrønt

Så er det norske folks dom klar. I stortingsvalget 9. september i år mistet de rødgrønne ved Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet flertallet. Det ligger nå duket for et soleklart borgerlig regjeringalternativ. Vår forening og resten av Norges miljøbevegelse går nå spennende tider i møte, hvis vi skal ta de borgerliges partiprogrammer og uttalelser til media bokstavelig. Uten å skue *Canis lupus* for mye på hårene, må jeg ærlig talt innrømme at jeg er dypt bekymret for hva Høyre og Fremskrittspartiet kan stille i stand for det klassiske naturvernet.

FrP fremholder fortsatt sin skepsis til at klimaendringene helt eller delvis er menneskeskapte gjennom vårt forbruk og utslipp av drivhusgasser som blant annet karbondioksid. Partiet sentralt har en liten overvekt av rovdymotstandere, i sær for ulven. Akkurat som Sp vil heller ikke de ha ynglende ulv i Norge. Håvard Jensen fra Hobøl sto som tredjekandidat på FrPs liste i Østfold der jeg bor. Han er en frontfigur mot ulv i FrP og i Østfold. I samtale med han for et par år siden om det faktum at mange FrP-ere faktisk er ulvetilhengere, fikk jeg til svar: «Jeg skal sørge for at vi (les: ulvemotstandere) skal få beholde flertallet videre om den saken, om det så skal bli over mitt lik!». FrP-ere i Oslo har heldigvis uttalt seg mer sympatisk om ulvens tilbakekomst i Østmarka.

Høyre gjorde etter mitt syn en god jobb for det klassiske naturvernet den gang Børge Brende var miljøvernminister. Erna Solberg, godt hjulpet av blant andre Gunnar Adolf Gundersen, har derimot varslet en forverring i så måte. Naturmangfoldloven skal endres slik at

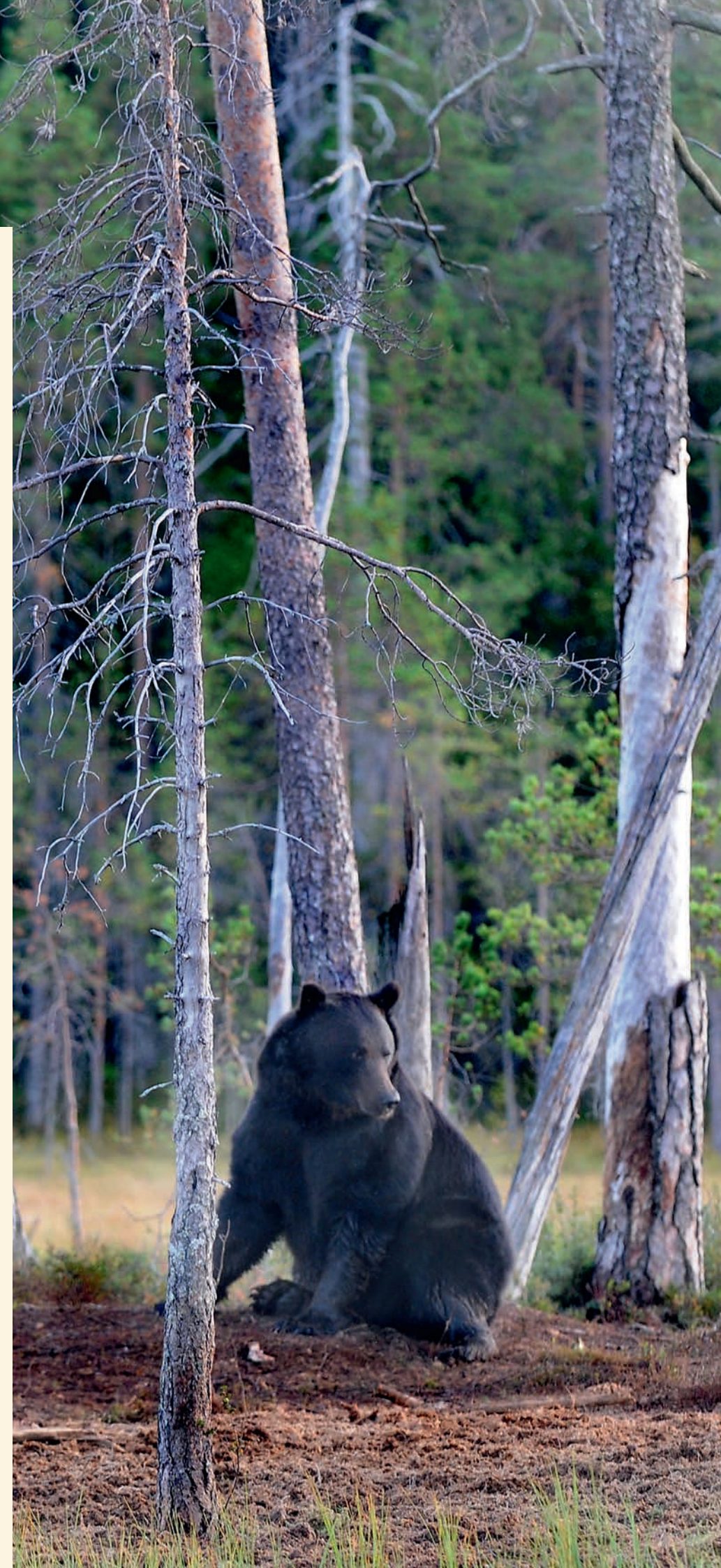
truede og sårbare arter ikke skal få lov til å stoppe eller fordyre såkalte samfunnsnyttige utbyggingsprosjekter. Jeg overhørte dessuten en syrlig kommentar fra Ingjerd Schou i Høyre på NRK Østfold i våres, og hvor hun tydelig sa hva Høyre mente om denne loven: «Jeg får håpe at denne veien (les: ny E18) kan bygges nå, hvis det ikke dukker opp noen ubetydelige salamandre, da!» Solberg har dessuten varslet en mer liberal praksis med hensyn til motorisert ferdsel i utmark og at de ønsker å endre rovdryrforliket fra 2011 med hensyn til antall ulv i Norge. Med borgerlig styringsflertall også på den andre siden av kjølen, og som også ønsker å redusere sine bestander av rovdryr drastisk, vil nok rovviltmotstanderne her til lands virkelig få vann på mølla.

Det vil derfor bli spennende å se hva Knut Arild Hareide i KrF og Trine Skei Grande i Venstre vil kunne få til av avbøtende tiltak i det blå nettet som sakte vil kunne snøre seg sammen og kvele norsk flora og fauna slik signalene går ut på. Spennende blir det også å følge med på hva Miljøpartiet De Grønne med Rasmus Hansson fra tidligere Verdens naturfond (WWF) vil kunne avstedbringe fra sin nye taburet i maktens sal. Og sist men ikke minst – hva vil et vingestekket SV i opposisjon kunne få satt på dagsorden av viktige miljø saker? De har utvilsomt hatt det tøft med å stagge meningsmotstandere i både Ap og Sp de siste åtte årene.

Vår forenings evne og vilje til å søke samarbeid med resten av landets miljøbevegelse vil utvilsomt være av største betydning de kommende fire årene for å skape en felles opinion mot de naturfiendtlige kreftene på Stortinget.

Lennart Fløseth

Bjørn i Finland. Foto: Paul Granberg.

Ny rovdyr- krig i Sverige

Den svenske regjeringens nye forslag til Riksdagen legger opp til drastiske bestandsreduksjoner.

Av Yngve Kvebæk

I 2011 la en svensk rovdyrutredning fram forslag til referansnivåer for de store rovviltartene. Disse nivåene angir hvor store bestandene må være for langsiktig levedyktighet og samtidig oppfylle kravene om positiv bevaringsstatus i EUs lovgivning. Utredningens forslag var 450 ulver, 850 jerver, 1.800 bjørner og 1.200 gauper.

De svenske rovdyrbestandene var i 2011 ca. 3.200 bjørner, ca. 650 jerver og 1.400–1.800 gauper. Svensk ulvebestand omfatter i 2013 ca. 350 individer. I 2012 var det 209 registrerte hekkende par av kongeørn hvorav 158 vellykkede hekkinger. Bestanden som helhet er anslått til 600–750 hekkende par.

Den svenske regjeringen har nå lagt fram en proposisjon om de store rovviltartene som vil få stor virkning for Norge – spesielt når det gjelder ulv, bjørn og kongeørn – i og med at referansnivåene beskrives som nye svenske bestandsmål. Norsk forvaltning er som kjent helt avhengig av at Sverige skjøtter sine bestander på en slik måte at politikerne her på berget fortsatt kan kalle de norske bestandene levedyktige (i Sverige)...

Proposisjonen foreslår et referansnivå på 150 registrerte hekkende par av kongeørn. Det skulle innebære at jo flere hekkinger man klarer å registrere av den anslåtte totalbestand, jo mer kan man skyte vekk.

Svenska Rovdjursföreningen (SRF) knuser forslaget slik:

Samtlige foreslåtte referansnivåer ligger under rovdyrutredningens forslag, og for bjørn og ulv ligger de langt under: 170–

270 ulver, 500–600 jerver, 1.100–1.400 bjørner og 700–1.000 gauper. Dette er enda et bakslag for svensk ulvepolitikk og slår beina under den ømtålige enigheten som Vargkomiteens leder Peter Egardt la til grunn i sin utredning. Igjen har vitenskapen fått juling i håp om kortsiktig politisk gevinst for det ulvefiendtlige Centerpartiet, sier SRF om proposisjonen som ble fremlagt 12. september.

Regjeringen foreslår et intervall på 170–270 ulver som et nivå for positiv forvaltningsstatus.

– Det er overhodet intet vitenskapelig eller juridisk fundament for et så lavt nivå. Forslaget er en katastrofe for svensk ulvepolitikk og for den svenske ulvebestanden, sier SRFs generalsekretær Ann Dahlerus.

– Dersom målet skulle være å oppnå bred enighet er det totalt mislykket. Nivået ligger under dagens drøyt 350 ulver, og slik baner man vei for ny lisensjakt allerede kommende vinter.

– Jegerne krever ulvejakt og en minimal bestand, og det er nøyaktig hva denne regjeringen med Centerpartiets Lena Ek på miljøverministerposten vil levere.

– Regjeringen har trikset med mange varianter de senere årene for å få til en lovlig ulvejakt, og nå forsøker man seg gjennom å manipulere nivået for hva som er en positiv bevaringsstatus, sier Dahlerus.

SRF har poengtert overfor regjeringen at forutsetningen for bred enighet om ulvepolitikken er en troverdig håndtering av prosessen omkring positiv bevaringsstatus. Nivået for denne statusen må utarbeides i en åpen og gjennomsiktig prosess slik at andre forskere og samfunnet for øvrig kan ta del i det vitenskapelig grunnlaget.

Svenske rovdyrbestander snart i fritt fall? Foto: Rune Bjørnstad.

Nivået skal dessuten være basert på best mulig vitenskapelig grunn og kvalitets-sikres gjennom uavhengig forskning. Men med regjeringens forslag stenges nå døren for en slik åpen prosess.

– Det er åpenbart at dette handler om å få til et så lavt nivå som mulig i stedet for en seriøs tilnærming. Også når det gjelder bjørn er nivået satt katastrofalt lavt. Det baner vei for masseslakt på de svenske

rovdyrbestandene og kommer neppe til å lede til fred i denne overopphetede konflikten, sier Ann Dahlerus.

Den svenske regjeringens nye rovdyrforlag

Målet for *ulvebestanden* i Sverige er at ulvens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder populasjonen i Sverige, med utgangspunkt i Skandulvs vurdering av minste livskraftige populasjon på 100 individer, skal være 170–270 individer, at ulvens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder utbredelsesområdet i Sverige skal være hele Sverige unntatt den alpine regionen og Gotlands län, at ulvestammens konsentrasjon reduseres der den er tettest, at ulvens forekomst i reinbeiteområdet i hovedsak skal begrenses til de områdene den gjør minst skade – og at ulvens forekomst i län med seterbruk, intensivt sauehold eller skjærgårder i hovedsak skal begrenses til de områdene den gjør minst skade.

Målet for *bjørnebestanden* i Sverige er at bjørnens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder populasjonen i Sverige skal være 1.100–1.400 individer, og at bjørnens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder utbredelsesområdet i Sverige skal være Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands og Västernorrlands län samt deler av Dalarnas, Gävleborgs og Värmlands län.

Målet for *jervebestanden* i Sverige er at jervens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder populasjonen i Sverige skal være 500–600 individer, og at jervens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder utbredelsesområdet i Sverige skal være den alpine regionen av fjellkjeden og fjellnært skogsterreng i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands og Dalarnas län.

Målet for *gaupebestanden* i Sverige er at gaupas referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder populasjonen i Sverige skal være 700–1.000 individer, og at gaupas referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder utbredelsesområdet i Sverige skal være hele Sverige unntatt Gotlands län.

Målet for *kongeørnbestanden* i Sverige er at kongeørnens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder populasjonen i Sverige skal være totalt 150 registrerte hekkende par, og at kongeørnens referansnivå for positiv bevaringsstatus når det gjelder utbredelsesområdet i Sverige skal være hele landet.

Ulvevalper påvist i Østmarka

En videofilm bekrefter at det er født ulvevalper i Østmarka utenfor Oslo i år. Filmen er tatt av et viltkamera som tilhører Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Filmen viser tre ulver som går gjennom et skogsområde i Østmarka sent på kvelden den 4. september 2013.

– Vi ser med sikkerhet tre forskjellige ulver på filmen. Et ulvepar som har etablert revir vil ikke akseptere at andre ulver kommer inn i deres område, så vi kan dermed konkludere med at det er

født valper i år, sier Morten Kjørstad, leder i Rovdata.

Han forklarer at det er vanskelig å avgjøre med sikkerhet hva som er valper og voksne ulver på filmen, men at begge de to ulvene som kommer sist inn i filmen er antatt å være valper ut fra en vurdering av størrelse, atferd og kroppsholdning.

Snøen vil gi flere svar

I januar i år kunne Rovdata slå fast at et ulvepar hadde slått seg ned i Østmarka

utenfor Oslo. Den 28. april ble begge ulvene fotografert av et viltkamera, og i august ble både hannen og tisper i parett påvist gjennom DNA-analyser av ulveekskremer som Rovdata utførte.

– Det er ikke funnet valpeekskremer i de prøvene fra Østmarka som er analysert for DNA hittil, så det har vært uavklart fram til nå om det var født valper eller ikke. Vi vet fortsatt ikke hvor mange valper det er, men det vil vi få mer svar på når snøen kommer og dyrene setter spor etter seg, forteller Kjørstad.

Bilde fra videooptak som viser ulvevalper i Østmarka. © viltkamera.nina.no/.

Ulv i Skandinavia får valper i slutten av april eller i mai måned, men det er vanskelig å finne spor i barmarksesongen. Valper blir derfor vanligvis påvist først etter at snøen har kommet og dyrene kan spores.

To helnorske ulvekull så langt

I juni ble det dokumentert at det er født en ulvevalp i Slettås-reviret i Hedmark i år.

– Kullet i Østmarka er dermed det andre som er påvist i helnorsk ulverevir i år, sier Kjørstad.

Stortinget har bestemt at det skal fødes tre kull med ulvevalper i helnorske revir innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i Norge hvert år. Både revirene i Slettås og Østmarka er i sin helhet i Norge og er innenfor forvaltningsområdet.

– Det gjenstår fortsatt å se om det er født flere kull og om Stortingets målsetting er nådd i år. I så tilfelle vil det bli fjerde året på rad at målet nås, sier Kjørstad.

Videooptaket kan beskues på Rovdatas nettsider rovdata.no.

Felte ulver kom alle fra Sverige

Alle ulvene som er registrert døde i Norge så langt i år, er fra helsvenske revir eller grenserevir. Det viser DNA-analyser som er gjennomført av Rovdata.

Det var pr. 23. august registrert 12 døde ulver i Norge. En av ulvene ble påkjørt av tog mens resten er skutt. DNA-analyser av vevsprøver viser at ti av ulvene har vandret ut fra helsvenske revir og to kom fra grenserevir.

– Vi kan spore ulvers opprinnelse ved å analysere deres DNA og sammenligne mot tidligere analyseresultater. Vi får mange spørsmål fra ulike hold om hvor ulver som felles eller dør av andre årsaker kommer fra, og resultatene viser nå at samtlige tolv har vandret østfra og inn i Norge. De fleste har vandret flere titalls mil fra fødselsreviret, sier Morten Kjørstad, leder i Rovdata.

To av de døde ulvene er født i revirene Dals Ed-Halden og Djurskog, som ligger på begge sider av grensen mellom Norge og Sverige.

Søker partner utenfor familien

At ulv som er født i øst vandrer

vestover, og at ulv som er født i vest vandrer østover, er en gjennomgående trend i den skandinaviske ulvebestanden. Det viser mange år med bestandsovervåking og forskning på arten.

– Vi ser et tydelig mønster på at ulver som forlater sitt fødselsrevir vandrer inn mot sentrum av bestanden, som er i Sør-Sverige. Her er det tettest med ulv. Deretter fortsetter mange vandringen, sannsynligvis fordi de ikke finner et ledig revir eller en partner, sier Kjørstad.

Det finnes mange eksempler på ulver som har vandret i andre himmelretninger, men hovedmønsteret er fra øst mot vest og motsatt.

– Det er fortsatt mye vi ikke vet om mekanismene bak ulvers vandring, men de lange vandringene er antatt å være et trekk for å unngå innavl, sier Kjørstad.

Trolig nye individer i Norge

Ulven i Skandinavia føder valper i slutten av april og i mai måned og valpene forlater vanligvis familien fra rundt ettårsalderen på våren og forsommeren, på en tid hvor snøen som oftest har smeltet bort. Den viktigste perioden i overvåkingen av ulv er nettopp når det er snø på bakken, som muliggjør sporing av individene.

– Flere av ulvene som vi har registrert døde i Norge så langt i år var derfor sannsynligvis ikke i Norge i vinter, og er derfor ikke påvist på norsk areal gjennom overvåkingsarbeidet tidligere, sier Kjørstad.

Samarbeider om overvåkingen

Det er i dag en utstrakt bruk av DNA-analyser av biologiske prøver fra ulv i overvåkingen av bestanden i Sør-Skandinavia. Arbeidet blir utført på samme måte i Norge og Sverige, og gjør det blant annet mulig å raskt identifisere individer

som legger ut på grenseoverskridende vandring.

– Vi samarbeider tett med svenskene og i år har vi avsluttet en omfattende jobb med å samle alle DNA-data på ulv fra begge land i en felles database, forteller Øystein Flagstad, som er genetiker i Rovdata.

Finner genetisk viktige individer

Databasen gjør det mulig å finne ut opprinnelse og slektskapsforhold for alle

RovbaseID	Individ	Kjønn	Dødsdato	Fødselsrevir	Fellingssted - kommune
M406048	V465+	M	10.02.2013	Gåsborn	RENDALEN (N)
M406083	V440+	M	01.02.2013	Färna	DRANGEDAL (N)
M406216	V442+	M	23.03.2013	Ulriksberg 3	LARDAL (N)
M406234	V354+	F	03.04.2013	Trång	RENDALEN (N)
M406235	V429+	M	03.04.2013	Brattfors	RENDALEN (N)
M406238	V385+	M	05.04.2013	Dals Ed-Halden 5	SNILLFJORD (N)
M406280	V462+	M	09.06.2013	Homna 2	VANG (N)
M406281	V463+	M	08.06.2013	Prästskogen	VESTRE TOTEN (N)
M406282	V466+	M	10.06.2013	Acksjön	RENDALEN (N)
M406288	V460+	M	18.06.2013	Fulufjellet 2	AGDENES (N)
M406289	V461+	M	16.07.2013	Djurskog 3	NORD-FRON (N)
M406291	V464+	M	29.07.2013	Homna 2	ELVERUM (N)

ulver i bestanden i Sør-Skandinavia.

– Vi vil også raskt oppdage eventuelle innvandrede ulver fra den finsk-russiske bestanden og avkom fra slike innvandrere – såkalte F1. Dette er individer som er svært viktige for å redusere innavlsnivået i bestanden, avslutter Flagstad.

Kartet gir en oversikt over de 12 ulvene som er registrert døde i Norge så langt i år. Sorte prikker viser fødselsrevir mens de gule korsene angir hvor ulven er registrert død. Pilene går i luftlinje mellom punktene, men ulvene kan ha beveget seg mye rundt omkring mellom disse punktene. Kart © Rovdata.

Bjørnebesøk rundt Hønefoss våren 2011

Av Viggo Ree

Isiste halvdel av mai i 2011 kom det meldinger om bjørnespor i Hønefoss-traktene. Et dyr hadde beveget seg mellom Hallingby i Ådal og områdene øst og sør for byen, og en kveld ble bamsen nesten påkjørt av en bilist. Det har vandret bjørn innom den sørlige delen av Ringerike kommune noen ganger de siste årene, men ingen registreringer av arten har vært gjort så nær den gamle bykjernen som for to år siden.

Brunbjørnen i Buskerud har i nyere tid først og fremst vært knyttet til Vassfaret. Dette skog- og fjellområdet ligger mellom Hallingdal i Buskerud og Valdres i Oppland. Dalføret ligger i buskerudkommunene Flå og Nes samt opplandskommunen Sør-Aurdal. Flere regner også de ytre delene av Hedalen i Valdres og Vidalen i Ringerike kommune til Vassfaret. Den siste binna i dette området ble skutt i 1956. Senere har det streift enkelte hannbjørner

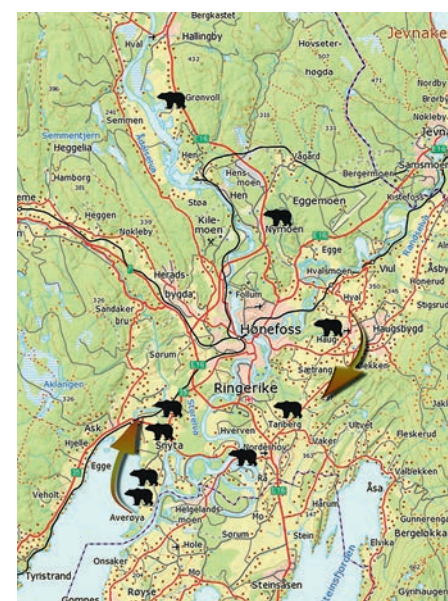
innom Vassfaret-traktene. I skuddpremiestatistikken for bjørn i 19 prestegjeld i og omkring Vassfaret (i Buskerud og Oplands amt) i perioden 1733–1845 ble flest dyr felt i Norderhov (Elgmork 1996a, b). Dette prestegjeldet er nokså sammenfallende med dagens Ringerike kommune. Siden 1995 har det vært bjørn innom denne kommunen nesten hvert år – de fleste i den nordlige delen.

Gamle bjørnemarkar

I den sørlige delen av Ringerike kommune ble bjørn dokumentert i juni 1995 (nord for Hallingby i Østre Ådal), i mai 1996 (Brekkebygda) og i juni 1996 (Holleia). Dette dreide seg først og fremst om den kjente Deisjøbamsen. En annen berømt svenskebjørn, Läfto, var innom Holleia i juli 1997. En bjørn ble sett i mai 2000 ved Langvassoset mellom Bryggebygda og Sokna. I mai 2010 var det en fin sporrekke etter bjørn over jordet til Georg Fredrik Rieber-Mohn ved Somdalsbråtan nord for Hallingby i Østre Ådal.

Våren 2011 dukket det opp nok et dyr i de gamle bjørnetraktene sør i Ringerike. Spor etter denne bamsen ble først funnet torsdag den 19. mai. Dyret hadde kommet nordfra og passerte natten mellom onsdag og torsdag Grønvoldsletta sør for Hallingby i Østre Ådal. Her hadde bjørnen gått rett over tunet på Søndre Grønvold gård og fortsatt sørøstover. De ferske sporene ble funnet av Jonas Pettersen på formiddagen den 19. mai. Senere på natten mellom 18. og 19. mai vandret bamsen gjennom Nærstadmarka – rett øst for Nymoen nord for

Bjørnen som tok seg en tur rundt Hønefoss i mai 2011 beveget seg før søndag formiddag den 22. mai mot sørvest over Tannbergmoen - bare 1,5 km øst for Ringerike sykehus. Her var det tydelige spor i stien vest for Hadelandsveien denne formiddagen, og Werner Storskogens sko med størrelse 44 vises her sammen med avtrykk av dyrets venstre bakfot (øverst) og venstre framfot. Foto: Helle Storskogen.

Bjørnens vandring rundt Hønefoss med sikre dateringer mellom 18./19. og 23. mai 2011 i tillegg til diverse sporfunn. © Kartverket.

Hønefoss. Her oppdaget Christine Næss Mathiesen ved 06-tiden den 19. mai ferske bjørnespor på veien mellom de to jordene Øvre og Nedre Snaret. Det var ingen bjørnespor der ved 20–21-tiden kvelden før da hennes mann Børre Næss passerte langs denne veien. Bjørnen hadde fortsatt fra veien og inn i skogen mot øst. Den 25. mai dro ekteparet tilbake til området for å ta bilder av sporene, og de oppdaget da at

Faksimile av førstesiden på Ringerikes Blad 25.5.2011 der observasjonene i Snyta-området to dager tidligere ble omtalt.

Sporrekke etter bjørnen fra Bjørkelunden på Norderhov over potetjordet til Rolf Lie mot Busundveien den 24. mai 2011. Bak til venstre Gommessveien og en del av Juveren naturreservat. Foto: Viggo Ree.

bjørnen også hadde gått over det nordligste jordet. Øvre Snaret ligger 6 kilometer sørøst for Søndre Grønvold gård, og bjørnen har mest sannsynlig tatt seg fram gjennom skogen på Hensmoen.

Visitt like ved bykjernen

På formiddagen søndag den 22. mai gikk ekteparet Helle og Werner Storskogen tur langs den såkalte pilgrimsleden på Tannbergmoen like sørøst for bykjernen i Hønefoss. Her fant de bjørnespor på stien som går mellom Tannbergmoenveien og Sætranggata, og fotografier ble tatt. Stien går altså vest for og parallelt med riksvei 241 (Hadelandsveien). Dyret hadde gått mot sørvest et

Christopher Hals Gylseth (venstre) og Villas Hals Gylseth studerer sporrekken etter bjørnen på potetjordet øst for Busundbrua på Norderhov den 25.5.2011. Bjørnen passerte her med kurs mot sør trolig på natten mellom 21. og 22. mai. Det kom etter hvert en del skuelystne for å betrakte sporene. Bilene er parkert langs Busundveien. Foto: Viggo Ree.

(SNO) rovviltkontakt Sverre Einar Bråten intervjuet. Avstanden fra bjørnesporene på Tannbergmoen til Ringerike sykehus og Ringerike rådhus er henholdsvis om lag 1,5 og 2 kilometer.

Nær påkjørt av bil

På kvelden mandag den 23. mai ble bjørnen observert av flere personer i Snyta-området sørvest for bykjernen. Dyret beveget seg da nordover og passerte skoghollet som ligger inntil krysset mellom riksvei 35 (Askveien) og fylkesvei 162 (Busundveien). I disse trærne finnes den viktigste hekkekolonien for gråhegre på Ringerike. Bamsen gikk deretter over riksvei 35 og fortsatte mot Bjørkemoen. I det dyret krysset mot nord over riksveien kom Odd Ragnar Karlsen kjørende østfra (Dundic 2011). Han måtte bremse – for bjørnen var bare rundt 10 meter foran bilen. Det var flere uavhengige vitneobservasjoner til dyrets forflytning gjennom Snyta-området. Den første meldingen kom inn til politiets operasjonsentral i Hønefoss kl. 21:47 (Hansen 2011). Karlsen snudde bilen og kjørte opp til sin venn Kurt Helgesen som bor på Bjørkemoen like nord for Snyta for å fortelle om det han nettopp hadde opplevd. Etter at Karlsen hadde reist ville Helgesen se etter bjørnen og speidet ut av stuevinduet. Etter kort tid fikk han øye på dyret som gikk rolig ute på et jorde på Bjørkemoen – om lag 200 meter fra huset. Hans kone kunne også betrakte bamsen i det den fortsatte nordover. Bjørnen ble beskrevet som stor og nesten svart. De to vennene var naturligvis begeistret over mandagskveldens dyreoplevelse. Til lokalavisen uttalte Karlsen at han hadde tenkt seg til bjørneparken i Flå på sommeren, men at han nå slapp å ta den turen (Hansen 2011).

Flere sporfunn

Tirsdag den 24. mai var Sverre Einar Bråten på Løken gård i Haugsbygd rett øst for bykjernen. Han hadde blitt tilkalt av Tønnes Kvam som hadde funnet en av sauene sine død på innmarksbeite. Sauen – ei søye – var påspist og ble dokumentert som bjørnedrept av SNOs representant. Stedet var kun en halv kilometer sørvest for Haug kirke. Det ble også funnet ytterligere ei søye i dette området. Den var gravd ned, og trolig var denne også tatt av bjørn. Begge sauene hadde mistet livet noen dager tidligere. Det er ikke usannsynlig at bjørnen kan ha tilbrakt et døgn eller to i nærheten av de døde sauene i Haugsbygd. *Ringerikes Blad* presenterte en reportasje den 27. mai der bjørneskaden ble omtalt, men en intervjuet sauebonde i Åsbygd nord for Hønefoss mente at løshunder var et større problem for næringen enn bjørn (Solheim 2011).

Samme tirsdag kom det melding om bjørnespor ved Busundbrua vest for Norderhov i

Heidi Tingleff fant tydelige spor etter bjørnen langs vestsiden av Averøya-tangen den 25. mai. Her hadde bamsen gått nordover – trolig like før den ble sett på Snyta på kvelden den 23. mai. På bildet tatt på Averøya-tangen 26. mai sees Røsholmstranda i bakgrunnen. Foto: Viggo Ree.

Ringerike kommune. Området ligger rett sør for bykjernen, og bamsen hadde gått sørover fra Bjørkelunden i prestegårdsskogen til Rolf Lie på Norderhov. Sporrekken gikk rett over Lies potetjorde på nordsiden av fylkesvei 162 (Busundveien). Bjørnen hadde krysset veien like øst for brua og fortsatt mot sør – i retning Juveren naturreservat. Under befarig på stedet med Christopher Hals Gylseth og hans sønn Villas den 24. mai var flere skuelystne personer møtt opp og noen kom til mens vi var der. Etter hvert kom også en politibil forbi, og betjentene fikk også anledning til

å studere den fine sporrekken av bjørn over potetåkeren til Rolf Lie.

Tidlig på ettermiddagen torsdag den 25. mai var Heidi Tingleff på tur langs stranden på Averøya-tangen. Denne tangen ender i sør ved utløpet av Storelva på østsiden av Nordfjorden – den nordvestre delen av Tyrifjorden. Her ligger Averøya naturreservat som inkluderer den sørligste delen av Averøya-tangen i Ringerike kommune og Sandtangen-øyene i Hole kommune på sørsiden av elveutløpet. Noen hundre meter

nord for reservatgrensen på vestsiden av tangen oppdaget Heidi Tingleff bjørnespor i stien. Her hadde dyret gått nordover. Tidlig den 26. mai fikk jeg tilsendt bilder av bjørnesporene som hun hadde funnet dagen i forveien. Vi dro sammen til stedet litt ut på ettermiddagen denne fredagen. De sørligste sporene befant seg kun 4 kilometer rett nord fra mitt hjem på Røysehalvøya i Hole. Vi fant også spor etter bjørnen i sanden like sør for Røsholmstranda. Her hadde bjørnen hoppet over et lite bekkefar. Det hadde regnet etter at bamsen hadde vært der, så sporene var de fleste steder noe utvasket.

Sannsynlig vandringsrute

Når man samlet vurderer opplysningene som har kommet om spor og observasjoner er det mye som tyder på at bjørnen i 2011 tok én sammenhengende runde i Hønefoss-området. Sikre datoer er natten mellom 18. og 19. mai – og på kvelden mandag den 23. mai da dyret ble sett av flere på Snyta og Bjørkemoen. Den har følgelig brukt nær 5 døgn på denne rundturen. Sannsynligheten for at bamsen har gått fram og tilbake i området er liten. Etter at bjørnen forlot Nærstadmarka vest for Eggemoen natt til torsdag den 19. mai er det ikke usannsynlig at den har beveget seg rett mot Haugsbygd der en eller to sauer ble tatt. På denne turen har den svømt over Randselva. Så kan den ha gått rett sørover mot Tannbergmoen og videre i samme retning til Bjørkelunden på Norderhov. Bjørnen har da krysset E16. Avstanden mellom de fotograferte sporene på Tannbergmoen og ved Busundbrua er bare litt over 2 kilometer.

For å komme seg over til vestsiden av Averøya-tangen må bjørnen ha svømt over Storelva. Dette kan ha skjedd like sørvest for Busundbrua for lenger sør befinner fylkesvei 158 (Gomnesveien) seg helt inntil elva i nesten en kilometers lengde. Da har den i så fall hatt en noe trøblete vandringsrute gjennom åkrer, bebyggelse og våtmarker i Busund- og Mælingen-området. Mest sannsynlig har bjørnen krysset Gomnesveien og svømt over kroksjøen Juveren. Herfra er det sammenhengende skog gjennom Lamoen, Mosmoen og nesten helt fram til det lange gjerdet rundt Helgelandsmoen i Hole kommune. Den kan ha krysset Storelva eksempelvis rett nord for Domholt. Da er den med ett på østsiden av den smale Averøya-tangen i Ringerike kommune – nesten på høyde med der de sørligste sporene ble funnet den 25. mai. Det er naturlig å tenke seg at sporene på Averøya og ved Røsholmstranda ble avsatt like før bjørnen ble sett og nær påkjørt på Snyta ved 22-tiden den 23. mai. Avstanden mellom sporene sør for Røsholmstranda og riksveien den krysset på Snyta er kun 2 kilometer. Fra Bjørkemoen nord for Snyta kan den ha tatt seg gjennom Sørumsmarka og derfra er det sammenhengende skogstrekkinger inn mot Holleia.

Om det var slik at bjørnens vandring mot nord på vestsiden av Averøya-tangen fant sted den 23. mai kunne dyret denne kvelden ha blitt sett av mange fra vestsiden av Nordfjorden. Det er naturligvis ikke slik at de fastboende her sitter og speider over fjorden for å se hva som foregår på vestsiden av Averøya-tangen. Det er få mennesker som går på tur i dette området. Men mulighetene hadde vært til stede siden bamsen vandret helt åpent et langt stykke langs denne gress- og sandstranden. For mange naturinteresserte i vår del av Buskerud var det imidlertid gledelig og inspirerende at en bjørn nok en gang tok en tur innom den sørlige delen av Ringerike.

Destruktiv bjørneforvaltning

Bjørnebesøket til Hønefoss-området i slutten av mai 2011 viser at dyr fortsatt tar seg inn i en del av Ringerike der det en gang var mange artsfrøder. Det er derfor ikke overraskende at Buskerud fylkeskommune har bjørnen i sitt våpenskjold, og når man krysser broen over Hønefossen mot Nordre torv midt i byen ser man de to bjørneskulpturene som ble ferdigstilt til 100-årsjubileet i mai 1952. Disse er laget av billedhoggeren Kåre Kyllingstad. Arten har en betydelig posisjon i fylkets kulturhistorie. Det tragiske er at bjørnen som reproduserende art er utryddet fra Buskerud. Den befinner seg nå i kategorien *sterkt truet* på den norske rødlisten. Selv om målsettingen for antall ynglende binner i Norge langt fra er nådd har våre politikere og miljøforvaltere sørget for lisensjakt på arten. Bare høsten 2013 kan hele 18 bjørner felles under denne jakten. En av disse kan skytes i regionen som omfatter Buskerud. Det er tragisk at Norge gjennomfører en så kynisk og hensynsløs forvaltning av en rødlistet villart som teller kun litt over hundre individer. Tilsvarende finner sted for en rekke arter i norsk fauna. Nordmenn skryter hjemme og ute av sin natur – og utlendingene lar seg overvelde. Begeistring hadde garantert ikke vært like stor om resten av verden hadde hatt kjennskap til den destruktive behandlingen av ulike dyrearter i vårt land.

Takk

En spesiell takk til SNOs representant Sverre Einar Bråten for enkelte opplysninger om bjørneregistreringer i den sørlige delen av Ringerike kommune gjennom de siste tiårene. Takk også til Jonas Pettersen, Heidi Tingleff, Christine Næss Mathiesen og Helle Storskogen for informasjon om sporregistreringene i 2011 – de tre sistnevnte også for tilsendte fotografier.

Bjørnen har hatt en sentral rolle i Ringerikes historie, og i sentrum av Hønefoss kan man studere bl.a. to bjørneskulpturer i stein fra 1952. Foto: Markus Kristoffer Dreyer.

Litteratur

- Dundic, M. 2011. Måtte bråbremse for bjørn. Odd Ragnar Karlsen var på vei hjem fra Hønefoss, mandag kveld, da en bjørn bykset over veien. NRK Østafjells 24.5.2011: <http://www.nrk.no/ostafjells/buskerud/matte-brabremse-for-bjorn-1.7646296>
- Elgmork, K. 1996a. Bjørn og ulv i sentrale deler av Østlandet 1733-1845. *Fauna* 49 (3): 134–147.
- Elgmork, K. 1996b. Bjørn og ulv på Ringerike gjennom 250 år. *Ringerike* 1996-97: 6–9.
- Hansen, B. K. 2011. Så bjørn på Snyta. Bjørn krysset riksveien. I befolket område. Ønsker øyeblikkelig melding. *Ringerikes Blad* 25.5.2011: 1, 2–3.
- Lile, A. 2011. For første gang så nær byen. Spor etter bjørn. Bjørnespor nær sentrum. *Ringerikes Blad* 23.5.2011: 1, 6.
- Ramsrud, K. A. 2011. Bjørnen tok sau i Haug. *Ringerikes Blad* 26.5.2011: 7.
- Solheim, M. H. 2011. Problem med løshunder. - Hund verre enn bjørn. – Hund skader mer enn bjørn. *Ringerikes Blad* 27.5.2011: 1, 3.

Visst lever vi i en randsoner

Etter at stortingsrepresentant og rovdyr-motstander Gunnar A. Gundersen (H) måtte innstille sine løgnaktige påstander om at ulven var borte fra Norge i 100 år, har han landet på at Norge er en randsoner som utgjør en flik av utbredelsesområdet for den europeiske ulvebestanden. Dessuten at de ulver vi har i Norge bærer finsk/russiske gener. Er dette god nok grunn for å utrydde en dyreart som vi har hatt i Norge gjennom alle tider og som utgjør en del av vårt naturgrunnlag?

Alle pattedyrarter i Norge, mennesket iberegnet, lever naturligvis i en randsoner mot Nordsjøen og Nordishavet, og for de fleste arter utgjør Norge en flik av et større utbredelsesområde. Det leie med en slik randsoner er at dersom man flytter den, oppstår det en ny randsoner som igjen kan flyttes. Og ser vi det i en større sammenheng så er alle enkeltland en flik av et utbredelsesområde. Dette handler

Ærlighet ved alterringen

Søndag 4/8-2013 ble det holdt møte om rovdyr i Grue Finnskog kirke. I følge avisen *Glåmdalen* dagen etter har landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum (Sp) under møtet uttalt at «det er bred faglig enighet om at det ikke var ulv på 1970-tallet, og at Senterpartiet ikke ønsker å reetablere ulven i Norge». Dette viser et par interessante forhold:

1) I årene 1974 til 1977 ble det utbetalt erstatning for ulveskader for tilsammen 136 tamrein og 5 geiter i Norge. Når Vedum hevder at ulven var borte fra Norge på denne tiden sier han samtidig (underforstått og ved kirkens alter) at disse dyreeierne urettmessig har tilegnet seg erstatning for ulveskader.

2) Fra politisk hold påpekes det stadig at det er bygdefolket som har best greie på dyrelivet i sine områder. I løpet av 1970-årene kom det et betydelig antall meldinger om ulv og ulveobservasjoner – som i årene både før og etter. Observasjonene ble i det alt vesentlige gjort av skogsarbeidere og andre bygdefolk. Når Vedum sier at ulven var borte, så sier han jo samtidig at alle disse observasjonene var feil.

I en artikkel i tidsskriftet *Naturen* nr. 1, 1979 har vitenskapelig leder Svein Myrberget tatt for seg ulvesituasjonen i Norge på 1970-tallet. Han viser her at det har kommet meldinger om ulv fra 54 av land-

om ansvar og å ville løpe fra sin del av et felles ansvar. Vi er alle avhengige av vårt naturgrunnlag.

Alle naturlig innvandrede pattedyrarter i Norge har sitt genmateriale fra øst og sørøst. Mennesket er intet unntak. Således har f.eks. samene gener fra områder langt øst for Ural. Nedover Solør har de fleste finske gener i sitt arve-materiale. Og det verste av alt er at vi alle har ca. 5 % gener fra neandertalerne, – en menneskeart som det aldri er funnet forhistoriske spor etter i Norge.

De dypereliggende konsekvenser av tankegodset som Gundersen her forfekter kjenner den eldre generasjonen godt. At Senterpartiets Trygve Slagsvold Vedum henger seg på, faller fint inn i mønsteret. Man må i blant undres over hvilke kriterier nominasjonskomiteene i enkelte politiske partier vektlegger ved utvelgelse av representanter.

ets kommuner i disse årene. Etter kritiske undersøkelser av de enkelte meldinger har han godtatt 63 av tilfellene som troverdige. Han mener at den norske ulvebestanden ved utgangen av 1970-tallet mest sannsynlig telte mellom 6 og 12 dyr. Dette arbeidet er godt kjent, og det synes noe freidig av en ung politiker å komme 34 år senere, påberope seg «bred faglig enighet» og overse det arbeidet en aktet vitenskapsmann har gjort på et ferskt materiale ved utgangen av den aktuelle tidsperioden. Det sier mye om redeligheten i den argumentasjonen som Vedum og hans politiske parti fører.

Initiativet til dette møtet kom fra Norges Skogeierforbund og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Sistnevntes leder Ann Merete Furuberg sier til avisen *Østlendingen* 31/7-2013 at «kirken er valgt fordi vi vil ha partienes ærlige meninger om rovviltsaken. Vi forventer at de ikke lyver i kirken og ei heller kommer med tomme valgløfter.»

I reglementet for bruk av vigslende kirkerom står det for øvrig blant annet i § 1: *Kirken må ikke brukes til politisk møte eller virksomhet.*

Følgende stortingsrepresentanter var til stede: Gunnar A. Gundersen (H), Roy Holseter (FrP), Trygve Slagsvold Vedum (Sp) Line Henriette Hjemdal (KrF) og Knut Storberget (Ap).

Populære østmarkaulver

Oslo-folk som bor nær Østmarka ønsker ulvene som har etablert seg i området velkommen. I Enebakk og Rælingen på den andre siden av marka er meningene mer delte. Det viser en ny undersøkelse som er gjennomført av Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Forskerne har sett nærmere på hva folk som bor rundt Østmarka mener om ulvene som har etablert seg i området. De har intervjuet 900 personer i bydelene Alna og Østtjønn i Oslo, som ligger inntil Østmarka, og 500 personer i kommunene Enebakk og Rælingen.

– Det vi ser er at det er flere tilhengere enn motstandere av å ha ulvene i marka, blant folk som bor rundt den, sier Ketil Skogen, forsker i NINA.

Mest populær i Oslo

Undersøkelsene viser at oppslutningen om ulvene er større i de to bydelene Alna og Østtjønn i Oslo, enn i Enebakk og Rælingen.

– I de to bydelene er 60 prosent fornøyd med å ha ulven i Østmarka. 17 prosent er nøytrale og 21 prosent liker det ikke. I Enebakk og Rælingen sett under ett er det 45 prosent som liker at ulven er tilbake, 15 prosent er nøytrale og 40 prosent er misfornøyd med ulvesituasjonen, forklarer Skogen.

I begge områder er det flere som mener at ulven beriker naturen enn som mener at den ikke gjør det, og det er flere som ønsker at ulveparet skal få valper enn som ikke ønsker det.

– Også her er Oslo-folk gjennomgående mest positive, utdyper Skogen.

By mot land

NINA-undersøkelsen viser at meningene totalt sett er mer polariserte i Enebakk og Rælingen enn i Alna og Østtjønn. I Oslo-bydelene utgjør motstanderne av ulvene en klar minoritet, mens de i Enebakk og Rælingen er nesten like mange som tilhengerne. Samtidig later det til at flere i Enebakk og Rælingen enn i Oslo-bydelene er opptatt av ulvespørsmålet. De er mer interessert i å skaffe seg informasjon om ulven, og deltar oftere i samtaler om den.

– Det vi ser her, er en komprimert utgave av forskjellene mellom urbane og rurale

Hva sier reven?

Av Yngve Kvebæk

Dette er et sentralt spørsmål som opptar svært mange for tiden. Brødrene Bård og Vegard Ylvisåker – kjent bl.a. fra sine underholdningsprogrammer på TV Norge – har nådd verdensomspennende berømmelse med sin YouTube-hit om hva rever gir uttrykk for sånn til daglig. Hva sier egentlig reven eller Wat da f*%! say som det heter på avansert YouTube-språk? **Foreningen Våre Rovdyr er selvsagt tilfreds med at rovviltet kommer i fokus** og anbefaler låten på det varmeste. Enkelte forslag på revelyder i sangen kan nok virke en smule konstruert. *Ring-ding-ding-ding-ding* har vi litt vanskelig for å tro på, men kanskje man med litt godvilje

Ylvis med analyse av aktuelt tema.

kan tøyne de fleste andre lydene inn i reveverdenen? Vanskelig å si. Sluttsekvensens *biberibapambidum* er i hvert fall fengende (alternativt 'tar kaka'). Enhver rev med respekt for seg selv bør etter vår oppfatning få med den. I alle fall heretter. Men det kommer ikke fram av sangen om dette er reelle svar på det uutgrunnelige spørsmålet, eller om det er ment som vage antydninger i et

forsøk på å nærme seg kjernen av sannhet. Det er her Ylvis-brødrene treffer folk hjemme, dvs. titalls millioner mennesker verden over. Budskapet forblir en gåte som pirrer nysgjerrigheten og hensetter Det essensielle mennesket i en altoppslukende konfliktsituasjon. For sier den det, eller sier den det ikke? En nagende tvil som vedvarer. Og slik må det vel være. Det er trolig sikkert og visst.

Skråblikk

Planeten Sp

Sandra Borch trekker seg som senterpartitopp. Hun stiller dermed ikke til gjenvælg i senterpartiungdommen.

– Det er ikke lov å tenke nytt i Senterpartiet, sier hun til VG.

Det er ikke ofte Foreningen Våre Rovdyr er enige med noen i Senterpartiet...

områder i Norge, som vi har funnet i landsdekkende undersøkelser. Flere er positive til ulv i urbane områder, men også på bygda er det ganske mange som ikke har noe i mot den. Og ulven er et mer sentralt tema for folk i distriktene enn for de fleste byfolk, forklarer NINA-forsker Olve Krange.

Fra før er det kjent at byfolk er mer positive til ulv enn folk i distriktene, og mange har ment at det skyldes at ulven er langt unna dem som liker den best: «Bare derfor kan de koste på seg et romantisk syn på ulv», blir det hevdet.

Vil ikke møte ulven

Selv om det er sterk støtte for å ha ulv i Østmarka, er det mange som helst ikke vil treffe på den. Dette gjelder 37 prosent i Enebakk og Rælingen og 32 prosent i Alna og Østtjønn.

– Det prinsipielle synet at ulven hører hjemme i marka, fører ikke nødvendigvis til at folk også ønsker å møte den, forteller Krange. *Kilde: NINA.*

Havørnhat i Agder

Havørnen er tilbake i Aust-Agder etter 100 år. Det er det noen som ikke liker. I fjor falt et reir i bakken, sannsynlig med menneskelig hjelp. Dette skjedde rett etter at ungen hadde lært å fly. I vinter ble enda et reir ødelagt, melder NRK den 26. august.

For å beholde havørnen, satte entusiaster opp ni kunstige reir i området. Det siste reiret som gikk i bakken var et direkte resultat av faunakriminalitet, men det er håp:

– Rimelig å hjelpe til med og bygge kunstige reir til en så sårbar art hvis det er det som skal til – hos meg kan de bare bygge slike reir, sier ordføreren i Risør, Per Kristian Lunden, som bare er positiv til at havørnfamilier etablerer seg der han er grunneier.

Jerv og åte

Myndighetene vil at jervebestanden skal reguleres gjennom ordinær lisensjakt, men jakt på jerv har vist seg å være krevende for nordmenn. Norsk institutt for naturforskning har tatt fram data på jervers atferd ved ulike typer kadaver for å se om åtejakt på jerv kan gjøres mer effektiv. Mange åter besøkes kort og godt aldri av jerv. Ferske kadavre drept av jerven selv har oftest gjenbesøk.

Utplasserte åter lengst unna vei har størst sannsynlighet for besøk av arten. Jerven kan komme tilbake flere netter på rad til samme plassen, og sannsynligheten for gjenbesøk er størst de første døgnene etter første besøk. Jervens aktivitet ved de ulike matkildene varierte gjennom døgnet med flest besøk morgent og kveld.

Ulvekveld i Østmarka

Foreningen Våre Rovdyr arrangerer åpen temakveld om ulv på Sandbakken turisthytte i Østmarka, Oslo onsdag 23. oktober 2013 kl. 18.30 – 21.00.

Bjørn Brendbakken/Geir Skillebæk:
Hvordan bli kjent med ulvens liv, spor og sportegn
Film: Møter med ulv

Tuva Thorson – Langedrag Naturpark:
Ulveadferd – erfaringer

Christian Hillmann, Fylkesmannen i Oslo & Akershus:
Forvaltning av ulv

Slik studeres gaupa

En ny film fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) viser hvordan forskerne kan følge utvalgte gauper i naturen vår. Ved hjelp av GPS-GSM-halsbånd kan forskerne blant annet undersøke hvor mange sau som gaupene tar.

I Norge går over to millioner sau på utmarksbeite, samtidig som det lever bestander av store rovdyr ute i naturen. Når rovdyr og sau møtes, skaper dette en uholdbar situasjon for mange. Myndighetene forsøker å løse denne pågående konflikten ved hjelp av kvotejakt og ved å effektivt ta ut såkalte skadegjørere blant rovdirene. Men finnes det problemindivider blant gaupene? Dette er en problemstilling som forskerne har sett nærmere på og har blant annet undersøkt hvor mange sau gaupa tar.

Bruker GPS-GSM halsbånd

En utfordringen for forskerne har vært å finne den beste måten å studere gaupene

ute i naturen på. Løsningen har falt på å ta i bruk såkalte GPS-GSM-halsbånd som finner dyras posisjon, og sender den tilbake til forskerne. På den måten kan forskerne følge med på gaupas bevegelser på en PC og reise ut i felt for å undersøke nærmere hva den foretar seg.

Alle gauper tar sau

Fra midten av 1990-tallet har forskningsprosjektet Scandlynx fulgt et 50-talls radiomerkede gauper intensivt i beitesesongen for sau i Sørøst-Norge. Resultatene fra forskningsprosjektet viser blant annet at de aller fleste gaupene tar sau der disse husdyrene er fritt tilgjengelig. Ingen enkeltindivider av gaupe er såkalte skadegjørere som tar mer sau enn andre. Forskernes anbefaling er derfor å vende forvaltningen mot å skille beitedyr og rovdyr i tid og rom, noe som blant annet innebærer å gjerde inn sau i områder som er forbeholdt rovdyr.

Gaupunger fra filmen.

Filmene er tilgjengelig på NINAs nettsider nina.no og på YouTube (Når gaupa møter sauen).

Genetisk bestandsovervåking av jerv

Genetiske analyser er nå implementert som et viktig verktøy i rovvilt-overvåkingen i Skandinavia. I særlig grad har antallet DNA-analyser av ekskrementer økt betydelig. Det siste tiåret er det gjennomført rutinemessig innsamling og påfølgende DNA-analyser over store deler av jervens utbredelsesområde i Norge og Sverige. Individbestemmelse fra DNA-profilene til de innsamlede prøvene har gitt en bedre forståelse av bestandsstørrelse, reproduksjon, populasjonsstruktur og immigrasjon.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har nylig redegjort for antall ulike individer identifisert fra DNA i Norge, Sverige og Finland vinteren 2011/2012. Antall identifiserte individer kan sees på som et minimumstall for bestandsstørrelse. Metodikken for bestandsestimering fra DNA-identifiserte individer er under evaluering, og det er foreløpig ikke klart hvor stor andel av den faktiske bestandsstørrelsen disse minimumstallene utgjør. I Norge vurderes denne andelen å være høy da det generelt er god dekningsgrad i innsamlingen, et stort antall analyserte prøver og en høy andel tidligere kjente individer blant felte voksne jerver. På landsbasis ble det identifisert 390 individer i 2012 som er en betydelig økning fra i underkant av 300 individer i 2010 og 2011. Antall registrerte individer

fra DNA er nå for første gang siden den landsdekkende innsamlingen startet i 2008 nær identisk med bestandsestimatet fra yngleregistreringene som i 2012 var på 395 jerver.

Tidligere analyser har vist at den skandinaviske jervpopulasjonen består av tre delbestander:

(1) En sørvestlig delbestand av sørnorsk jerv vest for Østerdalen.

(2) En stor østlig bestand av jerv øst og nord for Østerdalen. Denne delbestanden strekker seg på norsk side fra Hedmark i sør til grensa mellom Nordland og Troms. Nesten all svensk jerv tilhører også denne delbestanden.

(3) Jerv i Troms, Finnmark, Nord-Finland og den aller nordligste delen av Sverige (nord for Torneträsk).

I de to nordligste delbestandene har innsamlingen av DNA på svensk side vært for sporadisk til å gi et representativt bilde av bestandsutviklingen, men vurdert fra de årlige yngleregistreringene har det vært en jevn bestandsøkning den siste femårsperioden. Den midtre delbestanden framstår som spesielt robust med et bestandsanslag fra yngleregistreringene på drøyt 800 individer. Også den nordligste

delbestanden virker å være relativt robust med en fordobling av antall registrerte ynglinger i løpet av den siste femårsperioden og en anslagsvis bestandsøkning på mer enn 50 % til nær 230 jerver i 2012. På norsk side er det de siste årene tatt ut over hundre jerver årlig, mens det på svensk side har vært minimal beskatning. Det er grunn til å anta at det er en netto innvandring fra Sverige i de nordligste områdene, og at det er noe av forklaringen på at bestanden ikke er redusert på tross av beskatningen.

Bestandsutviklingen i den minste delbestanden vest for Østerdalen synes å ha gått motsatt vei den siste femårsperioden. Anslagene basert på yngleregistreringene antyder en reduksjon på 10–15 % fra 79 individer i 2008 til 69 individer i 2012. En noe større reduksjon antydes fra DNA-analysene, der antall identifiserte individer fra DNA synker fra 83 til 63 i den samme femårsperioden. Denne delbestanden har en relativt lav egenrekruttering (9–14 årlige ynglinger) og moderat tilførsel av individer utenfra. Uttaket av jerv kan derfor forklare reduksjonen i bestanden.

Flagstad, Ø., Brøseth, H., Balstad, T., Sjøgaard, C. D., Johansson, M., Magnusson, J., Eriksen, L. B., Hagen, M., Tovmo, M. & Ellegren, H. 2013. DNA-basert overvåking av den skandinaviske jervebestanden 2012. *NINA Rapport 921*.

Nærkontakt med lappugle

Tekst og foto: Robert Huldt

Isabella E. Huldt er 12 år og glødende opptatt av naturen, spesielt rovfugler og rovpattedyr. Hun har også vært med i sporene etter de fire store rovpattedyrartene noen ganger.

På bildet til høyre er Isabella og jeg under fanging og ringmerking av lappugle et sted i elverumstraktene. Hun har tidligere vært med og besøkt hornugle-, perleugle- og haukuglehekkinger.

Lappugla på bildene er fra et nyfunn gjort av meg og er hekking nr. 18 registrert i Elverum (nr. 29 i Hedmark). Elverum ringmerkningsgruppe fanger både voksne fugler og unger i forsøk på å kartlegge uglenes bevegelser.

Den eldste lappugla kontrollert i Elverum i 2013 var en svenskmerket hunn som var 13 år gammel.

To hanner er også radiomerket i regi av Universitetet for miljø og biovitenskap.

Medlemmenes rovdryrbilde

Vi oppfordrer medlemmene til å presentere ett eller flere fotografier av en minnerik og dokumentert rovdryr-opplevelse. En kortfattet tekst må følge med for å gi leserne en bedre forståelse av fotomaterialet. Det kan være et fotografi av et rovdyr ute i naturen, et interessant rovdryrspor i f.eks. snø, sand eller bløt jord – eller en liten serie med bilder som viser en annen spesiell rovdryropplevelse. Rovpattedyr står i fokus i Foreningen Våre Rovdyrs arbeid, men det kan like gjerne være fotografier av rovfugler, ugler eller seler. Fellesbetegnelsen for disse artene er rovdyr eller rovvilt. Med dagens digitale fotoverden har mulighetene blitt mange for de som er interessert i dyrelivet i vår natur og som har et våkent blikk for det som foregår ute i terrenget. Har du et spesielt rovdryrbilde du vil dele med foreningens medlemmer gjennom tidskriftet, så send det sammen med en tekst til redaktøren.

Flere ulver i Sverige

Antall helnorske individer på lavnivå.

Høgskolen i Hedmark publiserte i begynnelsen av september sin konkluderende rapport om ulvbestanden siste vintersesong. Nedenfor følger et utdrag. Enkelte opplysninger om ulv i Norge er uthevet av redaksjonen.

Vintersesongen 2012–2013 ble det i Sverige og Norge registrert totalt 38 familiegupper med eller uten bekreftede valper, samt 26 revirmarkerende par. Av de 38 familieguppene hadde 30 helsvensk tilhold, fem hadde revir på tvers av riksgrensen og **tre hadde tilhold i ulvesonen utelukkende på norsk side av riksgrensen**. Blant de revirmarkerende parene hadde 20 helsvensk tilhold, fire hadde helnorsk tilhold og to hadde revir på tvers av riksgrensen.

I tillegg til familiegupper og revirmarkerende par ble det registrert 14 revir med andre stasjonære ulver i Skandinavia vinteren 2012–2013, hvorav 13 i Sverige og **ett i Norge**. I tre av de svenske forekomstene ble det påvist valper våren 2012, men påfølgende vinter kunne ingen familieguppe bekrefte i noen av disse. I ytterligere tre svenske revir med to ulver forble sosial status uavklart. I tillegg til disse seks revirene ble det påvist enlige stasjonære ulver i henholdsvis sju svenske og ett norsk revir.

I 35 av de totalt 38 familieguppene ble det dokumentert at valper var født i 2012, hvorav **tre i helnorske revir**, fem i grenserevir og de resterende 27 valpekullene i helsvenske revir. I tillegg til de 35 valpekullene bekreftet i familiegupper, ble det også påvist valper i tre helsvenske revir sommerstid der det ikke var mulig å påvise noen familieguppe påfølgende vinter. Ulv fra disse reproduksjoner er klassifisert som andre stasjonære ulver.

Offisielt i Skandinavia ble totalt 55 ulver bekreftet døde i perioden 1. mai 2012 – 30. april 2013, hvorav 44 i Sverige og **11 i**

Norge. I Sverige er 25 av de døde ulvene avlivet ved en eller annen form for lovlig felling (svensk skyddsjakt, lisensjakt), ni ble drept i trafikken og 10 døde av andre kjente eller ukjente årsaker. **De 11 ulvene i Norge ble avlivet enten ved lisensjakt (6) eller skadefelling (5)**. Blant ulvene som ble fjernet ved skadefelling i Sverige og Norge var åtte stasjonære, hvorav begge individer i tre revirmarkerende par, én i et revirmarkerende par og én enslig. Ulver som døde i vinterperioden 1. oktober 2012 – 28. februar 2013 er ikke fratrukket i den beregnede bestandsstørrelsen av ulv i Skandinavia for vinteren 2012–2013.

Antall bekreftede valpekull er utgangspunktet for å beregne bestandsstørrelsen av den totale ulvestammen i Skandinavia påfølgende vinter. Bestandsstørrelsen beregnes ved å multiplisere antall bekreftede ynglinger med en omregningsfaktor på 10,0 (variasjon: 9,2 – 10,7; upubl. data SKANDULV). Metoden gir et grovt mål på ulvestammens størrelse. Beregnet totalbestand inkluderer alle kategorier av ulv, både stasjonære som levde i revir, men også de som var på vandring. Til og med registrerings-sesongen 2010–2011 ble andre metoder brukt i bestandsvurderingene av antall ulver i Skandinavia, se tidligere årsrapporter for mer informasjon.

Totalt ble 38 ynglinger bekreftet for 2012. Vinteren 2012–2013 ble den felles svensk-norske ulvestammen således beregnet til 380 ± 30 dyr. Svensk delbestand

bestod av ca. 300 ulver, den grenseoverskridende delen av stammen ble beregnet til ca. 50 dyr og **ca. 30 ulver hadde helnorsk tilhold**.

Den skandinaviske ulvestammen er fortsatt i vekst. Bestandens størrelse og fortsatte vekst skyldes i hovedsak veksten i den svenske delen av bestanden. Sammenlignet med forrige vintersesong (2011–2012) økte antall dokumenterte ynglinger fra 28 til 38 (36 %), mens økningen var langt mer beskjeden, fra 61 til 64 (5 %), for summen av antall familiegupper og revirmarkerende par.

Mot slutten av registrerings-sesongen sist vinter var den geografiske utbredelsen av den skandinaviske ulvestammen omtrent som i tidligere år. Nye revir etableres fortsatt primært innenfor mangeårig hoved-

Data om ulv de siste årene basert på Høgskolen i Hedmarks bestandsrapporter. Fra og med sesongen 2011–2012 ble ny beregningsmetode tatt i bruk. Tabellen er laget av redaksjonen.

Vintersesong	Norske ynglinger	Helnorske ind.	Bestand Skandinavia
2010–2011	3 (2010)	32–34	289–325
2011–2012	3 (2011)	30	260–330
2012–2013	3 (2012)	ca. 30	380±30

Foto: Arne Flor.

utbredelse for reproduksjon, men tidlig i sesongen 2012–2013 hadde for første gang på mange år to nyetablerte ulvepar tilhold innenfor tamreinområdet i nordre halvdel av Sverige.

Antall registrerte ynglinger av ulv har i 15-årsperioden 1998/99–2012/13 økt fra seks til 38 valpekull pr. år i Skandinavia. Basert på antall ynglinger i perioden 1998–2012 har totalbestanden av ulv i Skandinavia hatt en gjennomsnittlig vekstrate på 16 % pr. år, med en årlig variasjon fra 10 % reduksjon til 67 % økning. I samme periode var vekstraten for summen av antall familiegupper og par på 15 % i snitt, med en årsvariasjon på 0 til 29 %. Vekstraten varierte betydelig mellom år, men beregninger av vekstraten siden 1998 viser ingen statistisk signifikant endring over tid, verken for ynglinger eller for summen av familiegupper og par ($p=0.89$ for antall ynglinger, $p=0.43$ for antall familiegupper og par).

Et nyetablert ulvepar der begge var nye innvandrere fra den finsk-russiske delbestanden ble påvist nord i Norrbottens län vinteren 2012–2013. Ulveparet ble deretter bedøvet og flyttet sørover av svensk forvaltning (Naturvårdsverket) til Tiveden i grenseområdet mellom Örebro og Västra Götalands län. Ulveparet forble stasjonære og etablerte revir i dette nye området.

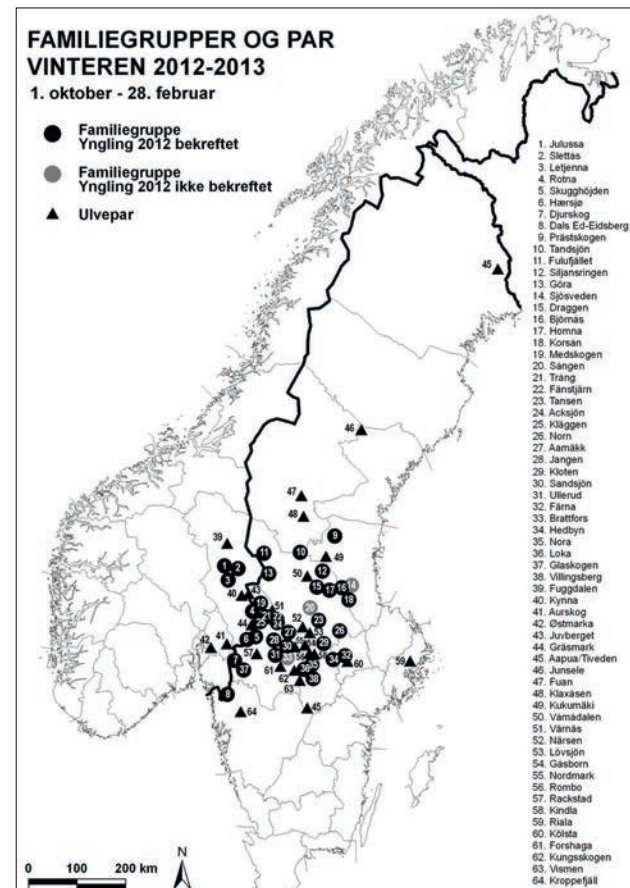
To tidligere kjente finsk-russiske ulver ble gjenfunnet vinteren 2012–2013, hvorav én tisper som ikke har ynglet og én hann som

Antall familiegupper av ulv med og uten årsvalper og stasjonære ulvepar i Sverige og Norge og på tvers av landegrensene vinteren 2012–2013 (oktober–februar). Tabell: Høgskolen i Hedmark.

Kategori av ulv	Sverige	Sverige/Norge	Norge
Antall familiegupper med valper bekreftet	27	5	3
Antall familiegupper med valper ikke bekreftet	3	-	-
Antall revirmarkerende par	20	2	4
Totalt antall familiegupper og par	50	7	7

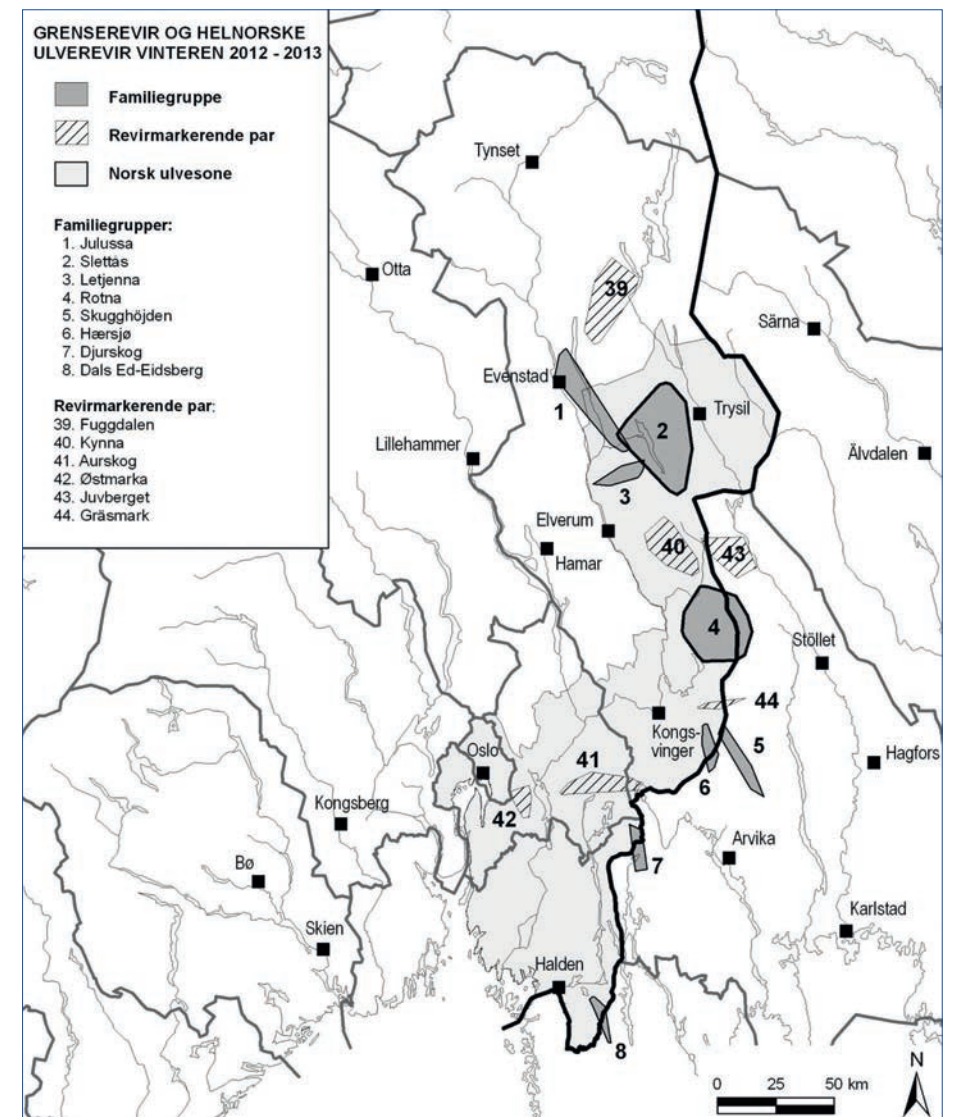
I ytterligere tre helsvenske revir ble det bekreftet reproduksjon i 2012 uten at det var mulig å påvise noen familieguppe påfølgende vinter.

Utbredelsen av familiegupper av ulv med og uten bekreftede årsvalper og revirmarkerende ulvepar i Skandinavia i perioden 1. oktober – 28. februar 2012–2013. Kart: Høgskolen i Hedmark.

Beregnet bestandsstørrelse for den skandinaviske ulvestammen vinteren 2012–2013 fordelt på antall individer i Sverige, Norge, grenseområdet og for Skandinavia totalt. Tabell: Høgskolen i Hedmark.

Bestandsberegning	Sverige	Sverige/Norge	Norge	Skandinavia
Antall ulver	ca. 300	ca. 50	ca. 30	380 ± 30

Utbredelsen av familiegupper (mørkt raster) og revirmarkerende ulvepar (lys skravering) i Norge og på tvers av riksgrensen mot Sverige vinteren 2012–2013. Tykk strek angir revir med GPS-merket ulv. Norsk forvaltningssone for ynglende ulver også vist (lyst grå). Kart: Høgskolen i Hedmark.

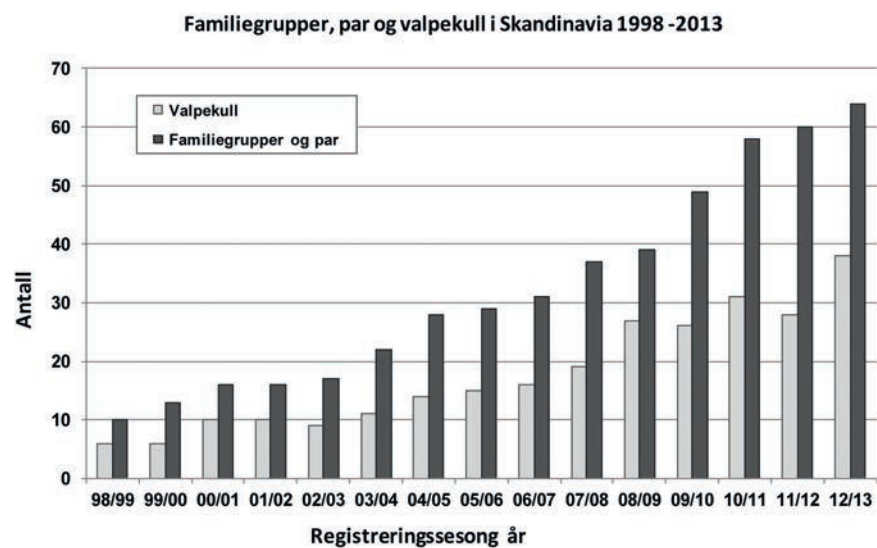
fikk valper våren 2012. Den sistnevnte hannen var samme hann som i det tidligere Galvenreviret. Denne hannen har således fått sitt fjerde kull.

Første generasjons avkom, der én av foreldrene er en finsk-russisk innvandrer og den andre er en skandinavisk-født ulv, er her kalt F1. Avkom født i 2012 av F1-ulver ble identifisert i 12 revir vinteren 2012–2013. I ett av disse valpekullene var den andre av foreldrene finsk-russisk og ikke skandinavisk. Denne fordelingen av F1 og finsk-russiske ulver i bestanden ga som resultat at ca. en tredjedel (32 %) av valpekullene i 2012 var avkom av finsk-russiske F1 (11 kull) eller en finsk-russisk innvandrer (ett kull). I tillegg ble det også påvist to revirmarkerende par med F1-ulver og to par der én eller begge var finsk-russiske immigranter.

Hele den skandinaviske ulvbestanden kan føres tilbake til kun fem innvandrede ulver fra den finskrussiske bestanden: Nyskoga-paret som grunnla bestanden i 1983, Gillhovhannen som ynglet i årene 1991–1993 samt Kynnahannen og Galvenhannen som begge ynglet første gang i 2008. Siden 1983 har alle bortsett fra fem foreldrepar i bestanden vært beslektet og innavlsnivået er svært høyt. Innavlskoeffisienten måler andelen identiske gener (alleler) med felles opphav som et individ arver fra sine foreldre. Den varierer mellom 0 og 1 og er høyere jo mer beslektede foreldrene er. For eksempel er innavlskoeffisienten lik 0.25 blant avkom til et søskenpar, mens den er 0.13 for avkom til fetter og kusine. Blant valpekullene som ble født i bestanden mellom 1996 og 2007 steg den gjennomsnittlige innavlskoeffisienten fra 0.13 til 0.30. Siden 2008 har innavlskoeffisienten blant valpekullene avtatt. Dette skyldes immigrantene i Kynna og Galven, og at mange av deres avkom (såkalte F1) også har etablert seg med partner og ynglet. I 2012 sank den gjennomsnittlige innavlskoeffisienten til 0.24 og dette var første gang siden 1998 at innavlskoeffisienten var mindre enn 0.25.

Ulv i tamreinområdet

Vinteren 2012–2013 ble fire revirmarkerende par dokumentert innenfor samisk tamreinområde, alle i Sverige. Ved registreringssesongens slutt var det kun en enslig finsk-russisk tispe fra disse fire ulvparene som fortsatt hadde tilhold i tamreinområdet. To av parene ble avlivet ved skadefelling, ett nytt par med finsk-russisk opprinnelse ble som tidligere nevnt flyttet til Sør-Sverige og en skandinavisk ulv i det fjerde paret ble også avlivet ved skadefelling. Dessuten ble en enslig stasjonær ulv avlivet ved skadefelling i svensk tamreinområde. Totalt har ni stasjonære ulver berørt tamreinområdet denne

Bestandsutvikling for den skandinaviske ulvbestanden i de 15 vintersesongene 1998/99–2012/13 vist som antall ynglinger bekreftet pr. år (grå søyler) og årlig sum av antall familiegrupper og par (svarte søyler). Figur: Høgskolen i Hedmark.

vintersesongen, men fordi avgrensningen av beiteområdet for tamrein ikke er endelig fastslått vil antall ulver i tamreinområdet kunne variere med avgrensning.

I tillegg til de stasjonære forekomster nevnt ovenfor er ytterligere 7 individer av andre ulver påvist i tamreinområdet, hvorav én i Norge og seks i Sverige, identifisert ved kvalitetssikrede observasjoner av DNA, GPS-posisjoner av merket ulv, via skadefelling eller ved sporing på snø. Som for stasjonære ulver vil også antall andre ulver variere med hvor grensene for reinbeiteområdet settes.

Andre ulver i Norge

Vinteren 2012–2013 ble det i tillegg til stasjonære ulver registrert 13–16 andre individer av arten i Norge.

Ulv i Finland

Finske Vilt- og Fiskeriforskningsinstituttet i Oulu har nå i 18 påfølgende vintersesonger hatt ansvaret for bestands- og overvåkingen av ulv i Finland, inklusiv vinteren 2012–2013. Som i Skandinavia er bestandsovervåkingen av ulv i Finland i stor grad basert på snøsporinger, telemetri-studier av radiomerkede dyr og DNA-analyser. Finsk ulvbestand er knyttet til bestanden på russisk side av riksgrensen. Bestanden var i mange år i klar vekst og antall ulvflokker i Finland økte fra 8 til 38 familiegrupper i 9-årsperioden 1998/99–2006/07. Vinteren 2007–2008 var det imidlertid fem ulvflokker færre enn vinteren før. Samme vinter var dessuten gjennomsnittlig flokkstørrelse i Finland den laveste registrerte på 10 år. Vinteren 2009–2010 ble det igjen påvist en betyde-

lig nedgang i antall familiegrupper (nå 28 ulvefamilier). Vinteren 2010–2011 ble totalt 19 familiegrupper registrert i Finland og på tvers av riksgrensen mot Russland, mens påfølgende vinter ble det påvist 24 slike ulvflokker i Finland.

Vinteren 2012–2013 ble 18 ulvefamilier påvist i Finland og på tvers av riksgrensen mot Russland. Flokker med fullstendig tilhold i Finland bestod av 11 familiegrupper med totalt 57–65 ulver. Ulv var radiomerket med GPS-halsband i fem av de 11 helfinske familiegruppene. I tillegg ble det også registrert til sammen 40–41 ulver i sju familiegrupper med tilhold på begge sider av riksgrensen mot Russland. Ulvbestanden i Finland er redusert fra 40 til 18 familiegrupper i løpet av 5-årsperioden fra 2008–2009 til 2012–2013.

Familiegrupper av ulv i Fennoskandia

Vinteren 2012–2013 ble det påvist totalt 56 familiegrupper av ulv i Fennoskandia, med 18 ulvefamilier i Finland, 35 familiegrupper med helt eller delvis tilhold i Sverige og tre helnorske familiegrupper. Totalt for Fennoskandia var dette én familiegruppe mindre enn i forrige vintersesong (2011–2012).

Kilde: Wabakken, P., Svensson, L., Kojola, I., Maartmann, E., Strømseth, T. H., Flagstad, Ø., Åkesson, M. & Zetterberg, A. 2013. *Ulv i Skandinavia og Finland. Sluttrapport for bestandsovervåking av ulv vinteren 2012–2013. Høgskolen i Hedmark. Oppdragsrapport nr. 5, 2013.*

Fullstendig rapport er tilgjengelig for nedlasting på Rovdatas nettsider rovd.no.

Gaupebestanden skutt ned under det nasjonale målet

I 2013 er det gjennom det nasjonale overvåkingsprogrammet for store rovdyr estimert 54–59 familiegrupper av gaupe på landsbasis, som tilsvarer en bestand på 320–349 dyr i Norge. Dette er bestandsstørrelsen før kvotejakta i 2013 og før reproduksjonssesongen. For fjerde år på rad er det en reduksjon i antall familiegrupper av gaupe. Siden bestandstoppen i 2009 og frem til i år har antall familiegrupper blitt redusert med 7–14 % årlig.

For første gang på åtte år ligger gaupebestanden under det nasjonale bestandsmålet på 65 årlige ynglinger av gaupe fastsatt av Stortinget i 2004. Med totalt 59 påviste familiegrupper før jakt i 2013 (basert på normale kriterier) ligger man nå 9 % under det vedtatte målet om hvor stor bestanden av gaupe skal være på landsbasis.

Den største nedgangen er i region 4 (Østfold, Oslo og Akershus) og region 6 (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) hvor det er påvist hhv. 4 og 6 færre familiegrupper før jakta i 2013 sammenlignet med før jakta i 2012. Region 2 (Aust-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold) er den regionen som også i 2013 ligger høyest over det regionale bestandsmålet. Med unntak av region 4 (Østfold, Oslo og Akershus), region 5 (Hedmark) og region 7 (Nordland) ligger alle forvaltningsregionene med vedtatte bestandsmål over målet når man beregner gjennomsnittlig antall familiegrupper siste tre år.

Miljødirektoratet og Naturvårdsverket har utarbeidet nye felles skandinaviske retningslinjer for overvåking av gaupe som ble gjort gjeldende i april 2013.

Basert på materialet som er innsamlet på norsk side i vinter gir den nye metodikken tall som ikke er direkte sammenlignbare med tidligere års data. Den nye metodikken ser i år ut til å gi omkring 10 % færre familiegrupper på landsbasis enn med gammel metodikk (53 kontra 59 familiegrupper).

Dette gir en del utfordringer for overvåkings- og forvaltningssystemet fremover. For det første må alle tidligere års overvåkingsdata på gaupebestanden størrelse «kalibreres» i forhold til den nye metodikken slik at tallene bakover i tid blir sammenlignbare med de som kommer i årene fremover. Det er flere måter man kan tenke seg å løse dette på. Det mest omfattende alternativet vil være å gå igjennom data fra alle år tilbake til 1996 og bruke den nye metodikken for å beregne antall familiegrupper det enkelte år. To andre alternativer vil være å gå bare noen år bakover i tid (f.eks. 5 år), eller bruke både ny og gammel metodikk i en overgangsperiode noen år fremover, for å se hvor stor forskjell det er mellom ny og gammel metodikk. Deretter må alle tallene bakover i tid korrigeres ut fra dette. Forvaltningsmessig ligger utfordringene i at man ikke kan beregne gjennomsnittlig antall familiegrupper de tre siste år (dvs. oppnåelse av bestandsmålet) basert på en blanding av tall fra ny og gammel metodikk, samt at man ikke kan benytte prognosemodellen uten at antall familiegrupper bakover i tid er kalibrert i forhold til den nye felles skandinaviske metodikken.

Brøseth, H. & Tovmo, M. 2013. *Antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2013. - NINA Rapport 960.*

Betydelig færre jerver

Feltmannskapene fra Statens naturoppsyn har pr. medio juli i år påvist 40 kull med jervevalper i Norge. Dette er betydelig færre enn i 2012, da det ble registrert 68 jervekull.

Morten Kjørstad poengterer samtidig at årets tall er foreløpige, og det gjensto fortsatt noe feltarbeid på barmark og en siste kvalitets-sikring av feltmaterialet. Det endelige antallet registrerte kull i år kan derfor endre seg noe. Sluttrapport kommer 1. oktober.

I en oppdatering fra september meldes at det er registrert født 45 ungekull av jerv våren 2013. I løpet av våren ble det på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning, nå Miljødirektoratet, gjennomført hiuttak ved fire hilokaliteter.

De regionale rovviltneemdene har bestemt at totalt 145 jerver kan felles fram til 15. februar 2014. Lisensjaktperioden er fra 10. september til 15. februar.

Øynene opp for plagede sauer

Fra video: Foto: Berit Lind.

Foreningen Våre Rovdyr gikk den 19. september nokså kraftig ut i NRK Buskerud, NRK Østafjells og Dagsrevyen 21 om saueproblemet i utmark. Vår rådgiver Berit Lind tok for seg statistikk over tap av beitedyr der tap som følge av rovvilt er lite i forhold til andre årsaker. Og ikke minst hvordan beitenæringen lukker øynene for det store tapet der det er lite å hente av kompensasjonspenger. Hennes egen video av en dødsdømt sau fastlåst i et gjerde illustrerte godt hvilke lidelser utmarks-beitende sauer i dette landet utsettes for uavhengig av rovdyr.

Fra video: Foto: Berit Lind.

18 bjørner kan jaktes

Lisensjaktperioden for bjørn startet 21. august og varer til 15. oktober. Miljødirektoratet åpnet for jakt på 14 bjørner i deler av Hedmark, Midt-Norge, Nordland og Finnmark/Troms. I tillegg har rovviltneemnda i Oppland åpnet for felling av tre bjørner, og i regionen som omfatter Buskerud, Vestfold, Telemark og Aust-Agder er det åpnet for å felle én bjørn. Stortinget reduserte i 2011 bestandsmålet for bjørn fra 15 til 13 ynglinger på landsbasis. Antall ynglinger av bjørn er for det meste en matematisk øvelse, og teoretisk ble seks kull født i Norge i 2012 – det samme antallet som i teorien ble født i 2011.

Foto: Roger Brendhagen.

Rev i alle kanaler

Med Ylvis-brødrene og en fengende Mlåt har Mikkel Rev kanskje noe overraskende blitt høstens snakkis. Men det er mye mer å lære om rever. Felles Fjellrev vil skape interesse for fjellreven i en serie informasjonsprodukter rettet mot barn og unge.

I følge reveforsker Nina E. Eide er det all grunn til å la seg fascinere av rever. Hun understreker samtidig hvor viktig det er at vi har kunnskap om artene og økosystemene de lever i.

Eide har forsket på rev i snart 20 år, likevel lar hun seg stadig begeistre.

– Jeg skjønner godt at Ylvis-brødrene har valgt rødreven også. Den er nysgjerrig,

vakker, leken og lur, sier Eide med et smalt reveglimt i øyet.

– Rødreven er en av de mest tilpasningsdyktige og suksessfulle artene vi har i verden. Den finnes i de mest travle bygatene i verden, den finnes i kulturlandskapet, i skogene og i fjellet. Den er til og med observert streifende i drivisen i Arktis.

Vi har enda en rev i Norge, hva sier den?

I løpet av uka har vel de aller fleste dannet seg et bilde av hva rødreven sier. Men vi har enda en rev i Norge, nemlig fjellreven. Hva den sier er et enda større mysterium.

– Vi har så få fjellrever igjen, at nesten ingen har et forhold til den, sier Eide.

Fjellreven er et av våre mest truede pattedyr, og står i fare for å bli utryddet i hele Skandinavia. Eide viser til at mer rødrev i høyfjellet er en av grunnene til at fjellreven har fått mindre plass. Reveartene konkurrerer om mat og leveområder, og den mindre fjellreven ender opp som taperen.

– Årsakene er likevel mange og sammensatte, sier Eide. Kunnskap er avgjørende for å kunne bevare arter og norsk natur.

Vil lære barn og unge om fjellreven

Felles Fjellrev er et norsk-svensk samarbeidsprosjekt som jobber for å bevare

Felles Fjellrev

Prosjektet Felles Fjellrev omfatter fjellområdene i Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag på norsk side og Jämtlands län på svensk side. Et av de viktigste målene med prosjektet er å fremme utveksling av fjellrev mellom kjernebestandene i regionen (Børgefjell/Borgafjäll, Sylane/Helags og Dovrefjell), blant annet ved å gjennomføre tiltak i de mellomliggende fjellområder.

Disse mellomliggende fjellområdene kan fungere som spredningskorridorer som knytter de tre kjerneområdene sammen. Dersom tiltakene (overvåking,

støtteføring, rødrevuttak) i regi av prosjektet fungerer etter hensikten, vil man få en mer sammenhengende bestand av fjellrev i denne regionen.

EU/Interreg i Norge og Sverige støtter prosjektet som løper ut 2013. Prosjekt-eiere er Miljødirektoratet i Norge og Länsstyrelsen i Jämtlands län i Sverige. Norsk institutt for naturforskning og Stockholms universitet deltar i prosjektets feltaktiviteter sammen med personell fra Statens naturoppsyn og Länsstyrelsen.

Felles Fjellrevs nettsider:
fellesfjellrev.no

fjellreven i fjellområdene i trøndelagsfylkene på norsk side og Jämtlands län i Sverige. Nå lanserer prosjektet flere informasjonsprodukter rettet mot barn og unge, nettopp for å skape interesse for fjellreven.

– Vi ønsker å få barn og unge til å forstå viktigheten av å beskytte arter som naturlig hører hjemme i skandinavisk natur, sier Jan Paul Bolstad i Miljødirektoratet.

– Samtidig ønsker vi å vise fram de tiltakene som blir gjort for å styrke fjellrevens muligheter til å overleve i Skandinavia. Særlig moro er det å fortelle at disse tiltakene nytter. Fjellrevbestanden i Skandinavia er nå i vekst, sier Bolstad og smiler fornøyd.

For å skape interesse for fjellreven har prosjektet laget en serie med informasjonsprodukter. Sist i rekken er en barnebok om fjellreven.

– I tillegg til å fortelle om fjellreven spesielt ønsker vi å lære barn om økologi, forklarer Eide, som også er en av forfatterne bak boka.

– Vi forklarer hva et økosystem er, hva som er byttedyr, hva som er rovdyr, hvorfor vi skal ta vare på arter og ikke minst hvordan. Jeg håper vi har lykket med å forklare komplekse sammenhenger med enkle ord, avslutter Eide.

Kilde: Norsk institutt for naturforskning (nina.no).

Foto: Ingvolf Røtvei.

Ring-ding-ding-dingeringeding... men hva sier egentlig fjellreven? «Møt fjellreven» er en helillustrert bildebok med lettest tekst der leseren kan følge fjellreven gjennom et helt år. Boka inneholder også en utdypende fakatext. Illustrasjon © Inger Lise Belsvik.

Norske rovdyr lever farligere enn svenske

Nordmenn opptil fire ganger så villige til å akseptere illegal jakt på ulv, bjørn, jerv og gaupe som våre naboer.

Foto: Arne Flor.

Av Frode Skår

Bestanden av rovdyr er betraktelig større i Sverige. Likevel lever de store rovdyrene et langt tryggere liv i svenske skoger enn de gjør her i Norge viser analysene fra en fersk spørreundersøkelse.

– Vi hadde forventet en større sammenheng mellom antall rovdyr og holdninger til illegal jakt, sier stipendiat Kristin Evenstad Gangås ved Høgskolen i Hedmark.

Sverige har langt flere av de fire store rovdyrene enn Norge, men svenskene har allikevel vesentlig høyere terskel for å akseptere at rovdyr skytes ulovlig.

Der om lag fire prosent av svenskene i undersøkelsen svarer at de er villige til å akseptere illegal jakt, svarer nesten 16 prosent av nordmennene ja til det samme.

Kristin Evenstad Gangås. Foto: Kaja Helstad.

– Våre funn viser at de som aksepterer ulovlig jakt på én rovdyrart, aksepterer ulovlig jakt på de andre artene også. Det er altså ikke slik at for eksempel ulven står i noen form for særstilling, sier Gangås.

Forskeren fant heller ingen sammenheng mellom tilstedeværelse av rovdyr i området og folks tilbøyelighet til å akseptere ulovlig jakt. Folk som bor i områder med mye rovdyr var ikke mer positive til ulovlig jakt enn folk i områder uten rovdyr.

– Heller ikke i områder hvor det beviselig er mye tap av sau til rovdyr fant vi noen sammenheng med økt aksept for ulovlig jakt. Vi fant heller ingen forskjell i folks holdninger til ulovlig jakt innenfor eller utenfor den norske ulvesonen, forteller Gangås.

Konflikter

Konflikter mellom mennesker og dyr øker der dyr og mennesker bruker samme områder. Når det gjelder rovdyr spesielt er det frykt, tap av bufé og tamdyr samt lavere kvoter på eksempelvis elg og rådyr, som utgjør det vesentlige av konfliktgrunnet.

Gangås deler konflikten rundt rovdyr i to dimensjoner. En som altså går direkte på forholdet mellom mennesker og rovdyr, som i visse situasjoner kan ende med at menneskene skyter den arten de er i konflikt med, lovlig eller ikke.

Den andre dimensjonen går på konflikt om forvaltning av rovdyr mellom mennesker i ett område.

– Vi ser at det ikke er tilstedeværelsen av rovdyret som er avgjørende for konflikten, men at konflikten virker å være høyest i typisk landlege områder med mye sau på beite og sterke tradisjoner for

storviltjakt.

– Om det faktisk finnes rovdyr der eller ikke er ikke avgjørende, ei heller om beitedyr faktisk blir tatt av rovdyr.

Lojale svensker

– Når det gjelder årsaken til at det er høyere aksept for selvtukt i spørsmålet om illegal jakt på rovdyr i Norge enn i Sverige, kan det ha å gjøre med den sterke tradisjonen vi har for lokalstyre og for å føre en politikk som tar hele landet i bruk, sier Gangås.

Sverige har tradisjon for i større grad å styre samfunnsutviklingen fra toppen og befolkningen er mer lojale mot beslutninger fattet sentralt. Er det ulovlig å skyte rovdyr, ja så er det det.

Mediekilde: *Forskning.no*.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført ved at forskerne spurte 4–5 personer i hver eneste kommune i Norge og Sverige om hva de mente om rovdyr og rovdyrsituasjonen generelt, og da ulovlig jakt på rovdyr spesielt.

Dette gav 2.522 svar som er jevnt geografisk fordelt over begge landene. Alle kommuner er representert likt, og forskerne kan sammenlikne om folk som bor i kommuner med rovdyr mener noe annet enn folk som bor i kommuner uten rovdyr eksempelvis.

Dette gir et jevnt fordelt datamateriale hvor ikke bare de tettest befolkede områdene er representert.

De kan derimot ikke si noe spesifikt om én enkeltkommune, da 4–5 representanter ikke er nok til å representere den bestemte kommunen.

Mer om undersøkelsen

Konflikter mellom mennesker og rovdyr er komplekse og influeres av rovdyrtartenes geografiske fordeling, organisering av og intensitet i forvaltningstiltak slik som sonering, historisk erfaring med dyrelivet, arealbruk og lokale tradisjoner. Studien benyttet geografisk stratifisert utvalg, dvs. at 4–5 respondenter i hver kommune i hele Skandinavia har fått spørsmål, og undersøkelsen viser på denne måten hvordan eksempelvis holdninger til rovdyr og sosiale verdier fordeler seg ulikt geografisk. Dette gir et nytt perspektiv på menneske-dyr-konflikten. Fokus ble lagt på aksept for ulovlig jakt og grad av uenighet mellom innbyggerne i forbindelse med ulovlig jakt på bjørn, gaupe, ulv og jerv. Det må samtidig presiseres at denne metoden ikke gir resultater for gjennomsnittsnordmannen/gjennomsnittssvensken, da slike metoder ikke er representative for områder med eksempelvis høy befolkningstetthet (byer etc.).

Resultene fra undersøkelsen viser at visse sosiale verdier er knyttet til aksept for ulovlig jakt, og at disse verdiene varierer geografisk uavhengig av mengden rovdyr. Aksept for ulovlig jakt varierte betydelig mellom Norge (12,7–15,7 % av respondentene) og Sverige (3,3–4,1 %). Det var høyest aksept for ulovlig jakt i områder med sterke jakttradisjoner, og det var størst uenighet mellom folk rundt spørsmålet om ulovlig jakt i områder med frittgående sau. Det var også stor uenighet mellom innbyggerne i områder med moderat befolkningstetthet. Hverken aksept for tyvjakt eller uenighet mellom innbyggerne om tyvjakt hadde sammenheng med tettheten av rovdyr. Det var imidlertid betydelig sammenheng mellom aksept for tyvjakt og uenighet blant innbyggerne, noe som viser at områder med høy toleranse for tyvjakt er områder med spesielt høyt konfliktnivå mellom folk.

Konflikten omkring store rovdyr i Skandinavia er uavhengig av tilstedeværelse av rovdyr, ulvesoner eller tap av sau som følge av rovdyr. Konflikten er snarere knyttet til sauehold og

storviltjakt som kulturelle verdier i distriktene. Befolkningen i spredtbygde områder med sauehold og storviltjakt har større aksept for ulovlig jakt sammenlignet med folk som har mindre tilknytning til disse distriktverdiene. Dessuten viste de norske respondentene fire ganger større tendens enn de svenske respondentene til å godta tyvjakt. Det står i strid med tidligere arbeider som har funnet at negativ holdning til viltarter øker når folk berøres direkte, f.eks. når rovdyr tar sau, framstår som en trussel eller etablerer seg i nærområdet. Hvis denne effekten var til stede, burde man forventet høyere toleranse overfor tyvjakt i Sverige i og med at rovdyrtettheten i Sverige er betydelig større. Undersøkelsen viste også at det ikke var noen forskjell i holdning i eller utenfor ulvesonen i Norge (Sverige har ikke ulvesone). Dette samsvarer med funnene i studien om at antall rovdyr ikke virker inn på holdningen til tyvjakt, og at akseptans overfor tyvjakt er uavhengig av rovdyrtart.

En delforklaring på forskjellen mellom Sverige og Norge kan være hvorledes befolkningen identifiserer seg med kulturen i spredtbygde strøk. Mens 63 % av norske respondenter i studien sier de bor i en kommune med sterk storviltjakttradisjon, så var denne andelen bare 23 % i de svenske svarene. Selv om Sverige og Norge har mye av de samme sosiale, kulturelle og geografiske trekk er distriktspolitikken ulik gjennom den norske subsidieringen av distriktbosettingen og vekt på økonomisk utvikling i landet som helhet – inkludert jordbruk og beitenæringer – til tross for at saueholdet ikke er økonomisk bærekraftig slik driftsformen er i dag. Etter lang tid med skuddpremier og utryddelse av store rovdyr i Norge kan i dag over to millioner sauer slippes i utmark uten vern mot rovdyr. Driftsformen med fritt beite tilpasset seg ikke de endrede rammevilkårene da rovdyrbestandene i nyere tid tok seg opp igjen. Samme mønster finner man igjen i Sveits der man anser det umulig å bygge opp rovdyrbestander uten å endre sauedriften.

Funnene viser også at folk i områder med storviltjakttradisjon var mer tolerante overfor tyvjakt. Mengden av sau og storviltjakt kan være viktige faktorer når folk identifiserer seg med spredtbygd kultur og verdigrunnlag. Det kan tenkes at tyvjakt i Skandinavia i stor grad er motivert ut fra det urbane-rurale skillet der distriktene opponerer mot urbanisering, urbane verdier, sentrale myndigheter og sentrale lover og regler. I tillegg har storviltjegere en tendens til å være mer negative mot store rovdyr og mer aksepterende overfor tyvjakt pga. konkurranse om samme byttedyr, f.eks. elg og hjort. Høyt byttedyrtak fra rovdyrenes side slår vanligvis negativt ut på jaktkvotene. Dersom ulv etablerer territorium i et elgjaktområde kan jaktkvotene bli redusert for å ta høyde for ulvens predasjon.

Studien fant et større potensial for konflikt blant folk i områder der frittgående sau er vanlig. Derimot virket tap av sau til rovdyr ikke inn på det potensielle konfliktnivået. Respondenter i fylker med moderat befolkningstetthet viste større forskjeller i oppfatning om ulovlig jakt sammenlignet med respondenter i fylker med stor eller liten befolkningstetthet. Fylker med moderat befolkningstetthet tolkes som blandede rural-urbane områder med småbyer, bygder med økende urbanisering eller som områder der bygdeverdier og gamle tradisjoner lever side om side med mer moderne bylivsstil. Dette kan også være områder som en større andel unge mennesker returnerer til etter endt utdannelse i større sentra. Den yngre og mer utdannede generasjonen representerer derfor en mulig kontrast til gamle tradisjoner og jordbruksverdier i hvordan naturen oppfattes.

Gangaas, K. E., Kaltenborn, B. P. & Andreasen, H. P. 2013. *Geo-Spatial Aspects of Acceptance of Illegal Hunting of Large Carnivores in Scandinavia*, PLoS ONE 8(7): e68849. doi:10.1371/journal.pone.0068849.

Stealth Cam 09 / 26 / 2010 18 : 06 : 34 ● 040 F

Automatisk viltkamera: Det skandinaviske bjørneprosjektet.

Åtejakt på bjørn

Det skandinaviske bjørneprosjektet har undersøkt effekter av potensiell åtejakt på bjørn i Sverige.

Av **Andreas Zedrosser & Jonas Kindberg**

Åtejakt har vært tillatt som forsøksprosjekt i enkelte områder i Sverige de seneste årene, og det er et økende press fra jegerkretser i Sverige for å gjenåpne for ordinær åtejakt på denne arten. Det skandinaviske bjørneprosjektet har testet ulike aspekter i forbindelse med bjørn og utlagt åte i perioden 2008–2012 i Dalarna, Gävleborg og Västerbotten län i Sverige.

I undersøkelsen fant man at både permanente og midlertidige åter trakk til seg bjørner i studieområdet, og at permanente åter hadde sterkere tiltrekning enn midlertidige. Bjørnene besøkte åtene hovedsakelig ved skumring og daggry unnatt i parringsesongen da bruken av åtestedet var på sitt høyeste og forekom hele dagen. Bjørnene besøkte åtet i gjennomsnitt ca. 15 minutter, men noen besøk kunne vare inntil 8 timer. Voksne hanner og enslige voksne binner benyttet åtene mest, noe som trolig resulterer i utviklingen av et dominanshierarki rundt en åteplass – særlig ved de permanente åtene.

Andreas Zedrosser og Jonas Kindberg er tilknyttet Det skandinaviske bjørneprosjektet.

Innenfor de lovlige jakttimene var det nesten utelukkende ungbjørner på åtene.

Bjørner vil typisk benytte områder med svært tett vegetasjon for dagleie. Slike steder er uegnet som åteplasser pga. dårlig synlighet. Bjørner holder seg typisk i umiddelbar nærhet av kadaver av naturlige byttedyr, men generelt unngikk bjørnene å etablere dagleie nær (<500 m) åteplass. Noen bjørner (hovedsakelig unge individer) kunne imidlertid velge nærområdet til dagleie av og til.

Det var ingen forbindelse mellom etablering av en åteplass og uønsket bjørneatferd, eller at bjørner som benyttet åteplass var mindre sky overfor mennesker enn dyr som ikke besøkte åter. Reaksjoner hos bjørn på åte når mennesker kom i nærheten ble ikke eksperimentelt utprøvd – fordi få bjørner kom på åtet i dagslys, og

Antall og andel i prosent (i parentes) for åtebesøk av GPS-merkede bjørner under ulike kombinasjoner av tillatte jakttimer på permanente og midlertidige åter i Dalarna og Gävleborgs län i Sverige (21–31 august 2008–2012). «Innenfor» og «utenfor» er bjørnebesøk henholdsvis innenfor og utenfor tillatte jakttimer.

Periode	Tid	Innenfor	Utenfor
1 t før soloppgang/2 t før solnedgang	04:31-18:06	11 (14.9)	63 (85.1)
1 t før soloppgang/solnedgang	04:31-20:06	15 (20.3)	59 (79.7)
1 t før soloppgang/1 t etter solnedgang	04:31-21:06	18 (24.3)	56 (75.7)

varigheten var de fleste gangene da rundt 15 minutter. Dette tyder på at sannsynligheten for at folk (unntatt jegere) vil kunne overraske bjørn på åteplass i løpet av dagen er relativt liten.

Generelt unngikk binner med årssunger åteplasser i denne studien, selv om det ble observert i noen tilfeller – og også at ungene ble værende inne i skogen mens binna besøkte åtet. Sannsynligheten er således ganske liten for at en jeger på åteplass skyter en binne som har små unger, men det kan ikke utelukkes helt.

Studien kunne ikke påvise at åteplasser hadde noen effekt på bjørnenes sosiale system. I andre land med lang tradisjon for åtebruk og større mengder med åte har man likevel kunnet dokumentere virkning på det sosiale systemet. Studien viser også at det synes å være tilstrekkelig rom for

Stealth Cam 09 / 04 / 2010 17 : 35 : 50 ☾ 057 F

Automatisk viltkamera: Det skandinaviske bjørneprosjektet.

etablering av åteplasser innenfor rammen av eksisterende reguleringer med tanke på organisering av bjørnejakt ved åteplass.

Jakt på bjørn på åteplass var vanlig i Sverige fram til 2000, men ble forbudt i 2001 siden det var frykt for at bjørnene kunne utvikle problematisk atferd, at folk som uvitende nærmet seg åtet kunne bli skadet av bjørn og at binner med unger (fredet) kunne bli skutt. I diskusjonen om en eventuell gjenåpning av åtejakten har flere fordeler og ulemper blitt nevnt. Potensielle fordeler er mer tid til å plassere skudd riktig og dermed redusere skadeskyting. Dessuten at binner med unger tenderer å unngå åter slik at det er liten risiko for utilsiktet felling av dyr i familieggrupper. Motstandere av denne jaktmetoden fremhever at bjørnene kan bli tillært mattilgang og tilvent mennesker som følge av mye mat knyttet til menneskelukt eller menneskelig tilstedeværelse. Hvis dette er riktig, kan åtejakt øke antallet bjørner med uønsket atferd i en bestand. En annen mulig ulempe er at folk i rekreasjonsøyemed (f.eks. bærplukkere) uvitende kan passere en åteplass med risiko for å møte bjørn som forsvarer sin matkilde.

Resultatene fra denne studien støtter ikke entydig hverken argumentene for eller mot åtejakt på bjørn eller begrunnelsene for å avvike åtejakten i sin tid. Bruk av åte på

det nivået denne studien utførte kunne ikke relateres til brysom bjørneatferd, og binner med unger unngikk generelt åteplasser selv om det var individuelle variasjoner. En bjørn som overraskes ved åtet på dagtid kan forsvare matkilden, men sannsynligheten for at dette skjer synes å være ganske lav. Jegere kan dog få mer tid på seg til et mer velplassert skudd, men svært få bjørner kom på åtet i løpet av de tillatte jakttimer i døgnet.

Rundt 18 % av de 887 bjørnene som ble felt i Sverige mellom 1984 og 2000 ble skutt på åteplass, og kjønn og alder avvek ikke fra bjørn som ble felt med andre metoder. Tatt i betraktning at bjørner bare sjelden besøkte åteplassene under lovlige jakttimer i denne studien, så er 18 % åtefelte bjørner av totalt antall felt et oppsiktsvekkende høyt tall. I et forsøk med åtejakt i perioden 2010–2012 i Dalarna, Norrbotten og Västerbotten ble ingen bjørner felt. Spørsmålet er derfor hva det er som har skjedd siden 2001.

Det er usannsynlig at generell økologi og atferd hos bjørn har forandret seg siden 2001. Men de foreslåtte regler for tillatte jakttimer (fra en time før soloppgang til to timer før solnedgang) er noe forskjellig fra tiden før 2001. Tidligere var døgnets jaktidsrammer mellom en time før soloppgang til en time etter solnedgang, noe som sannsynligvis ga

større jakttilgang på bjørner ved åte. Åteplasser kan ha vært plassert mer optimalt, antall åteplasser kan ha vært høyere (antall åteplasser før 2001 er ikke kjent) og utlagt matmengde var trolig større. Dessuten kan noe av den tradisjonelle kunnskapen, f.eks. om optimal åteplass, være forsvunnet i løpet av ti år. Disse forskjellene kan være årsaken til høyere åtejaktsuksess før 2001.

I henhold til studien vil passiv åtejakt på bjørn sannsynligvis resultere i overveiende ungbjørner, fordi det er denne aldersklassen som hovedsakelig frekventerer åteplasser under de tillatte jakttimer. Erfaringer fra åtejaktforsøk tyder imidlertid på mange jegere ikke vil benytte åteplasser for passiv jakt, men heller bruke disse plassene som utgangspunkt for hundeslipp på ferske bjørnespor. Siden det totalt sett er voksne hanner og enslige binner som besøker åtene mest, kan bruk av åteplass for slipp av drivende hunder i større grad resultere i felling av disse kategorier av bjørn.

Zedrosser, A., Steyaert, S. M. J. G., Brunberg, S., Swenson, J. & Kindberg, J. 2013. The effects of baiting for hunting purposes on brown bears and their behavior. Report no. 2013:3 from the Scandinavian Brown Bear Research Project.

FVRs flotte t-skjorte

NB! Fotomontasje

*Koksgrå med ulveakvarell malt av Viggo Ree.
Tekst: Ulven – en naturlig del av norsk natur.*

*Str. S, M, L, XL
Pris kr 180 pr. stk. + porto*

Bestilles fra våre representanter i Østfold:

*Helga Riekeles
E-post: helgariেকেles@me.com
Tlf.: 99 60 72 09*

*Stein Karlsen
E-post: stei-ka3@online.no*

Klistremerker

Diameter: 12 cm

Pris kr 10 pr. stk. + porto

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Styreleder
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Kasserer
Morten Ree, Varsmoen 10, 7332 Løkken Verk
mob 48 17 79 73

Styremedlem
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Styremedlem
Erling Mømb, Østagerenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Styremedlem
Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Styremedlem
Christin Valsjø, Hardlandsv. 2 B, 2615 Lillehammer
mob 90 53 95 83

Vararepresentanter
Toril Andresen, Gløtten 2, 1920 Sørumsand
mob 92 43 21 46

Espen Rolv Dahl, Nygata 50, 8618 Mo i Rana
mob 41 10 13 24

Leif Jensen, Roseberget 11, 1727 Sarpsborg
p 69 15 75 39, mob 41 47 22 35

Marius Sjøli, Stokstadv. 6 B, 2055 Nordkisa
mob 98 81 15 68

Daglig leder/redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsv. 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Rådgiver
Berit Lind, Sophus Aars' v. 27, 0588 Oslo
mob 97 54 93 03

Rådgiver, samfunn og kommunikasjon
Hilde Valbjørn Hagelin, Haganv. 34, 2743 Harestua
mob 40 49 96 64

Informasjonskonsulent
Viggo Ree, Gomnesv. 139, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75

Regionleder Troms og Finnmark
Therese Simonsen Rye, Utsikten 190, 9018 Tromsø
mob 95 02 57 61

Regionleder Hedmark
Erling Mømb, Østagerenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Regionleder Østfold
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Bidrag til FVR

Foreningen Våre Rovdyr er for lengst godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det innebærer at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med kr 500 til og med kr 12.000 enten det gis til ulvefondet, som ordinære gaver eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke kontingentbeløpet.

Din skatt blir redusert med 28 % av beløpet du overfører. Et gavebeløp på f.eks. kr. 1.000 (utover kontingenten) reduserer skatten med kr 280 slik at din reelle utgift blir kr 720.

FVR skal innberette beløpene til ligningsmyndighetene slik at din selvangivelse automatisk blir utfylt i relevante felt. Da trenger vi ditt personnummer, så påfør gjerne det på overføringen. Hvis ikke, så er det slett ikke noe problem. Vi tar bare kontakt eller skaffer fram opplysningen i henhold til godkjent prosedyre.

FVR har i mange år angitt kontingenten som minimumsbeløp med åpent beløpsfelt på kontingentgiroen. Mange medlemmer er således vant til å gi en stor eller liten slant ekstra til virksomheten. Kommer dette ekstrabeløpet opp i kr 500 eller over, så sørger vi for at det kommer til skattefradrag på din selvangivelse i henhold til ovennevnte ordning med gaver til frivillige organisasjoner.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
Konto: 2800 11 12149

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

Kontingentsatser 2013

Seniormedlem	min. kr 250
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 300
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 100
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter av Våre Rovdyr
Kun abonnement Våre Rovdyr: kr 250
Konto 2800 11 12149

Member/subscription abroad (NOK 300):
Sparebanken Soer, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: AASPNO22
IBAN number: NO872800112149

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 195
2151 Årnes

E-post: fvr@fvr.no
Tlf.: 22 23 23 89
Web: www.fvr.no

